

ALETHOPHILORUM
QUORUNDAM VIENNENSIIUM
ELUCIDATIO
NECESSARIA
EPISTOLÆ DE CICUTA,
QUAM
CELEB. HAENIUS
SCRIPSIT
AD
CELEB. TRALLES.

VINDOBONAE,

TYPIS JOANNIS THOMÆ DE TRATTNERN,
CÆS. REG. AULÆ TYPOGR. ET BIBLIOP.

1 7 6 6.

--- Quo deinde insane ruis? quo?
Quid tibi vis? Calido sub pectore mascula
bilis

Intumuit, quam non extinxerit urna CICUT Æ

AUL. PERS. SAT. V.

Nullius artis vel scientiæ inventa sunt adeo utilia, atque ea, quæ fiunt in Medicina ad restituendam deperditam Sanitatem: quid enim homo potest, cui deficit Sanitas?

Interest igitur totius publici, & interest præcipue Virorum litteratorum, quibus ægotantium Salus cordi esse debet, ut ea exacte notescant, quæ in hac arte deteguntur, perficiunturque.

Cicuta Viennensis nunc temporis ubique locorum agitur maxime; de

A

ea multi acriter disputant, sunt alii, qui sese ejus usui totis viribus opponunt, & hi tales sunt, qui sibi adulantur, quod plurima inter doctos autoritate valeant.

Putavimus propterea, nos nihil æquius nihilque publico utilius præstituros, quam dum veram & genuinam ejus historiam candide depingeremus.

Et, ut enarratio fieret quam exactissima, rem ab ovo exordiendam duximus.

Initium anni 1746 erat felix illud temporis punctum, quo *Medicina Viennensis* florere cœpit; & ex quo tantum hausit incrementum, ut jam omnes docti sponte fateantur, *scholam medicam Viennensem* inter optimas numerandam esse.

Quantum jam inde emolumentum populo, quantum Principibus evenit!

Et cui hæc omnia debentur? nisi
foli viro in arte medica maximo *Gerardo L. B. van Swieten* AUGUSTO-
RUM Medico primo, Præsid. nostro
perpetuo, & rerum omnium medici-
narium Directori.

Is enim, ineunte anno 1746,
primus publice Viennæ in vestibulo
Cæsareæ Bibliothecæ methodum stu-
dendi medicinæ tradidit.

Absoluto hoc penso explicuit eo-
dem in loco institutiones medicas
Boerhaavii, ea ratione, ut biennii spa-
tio illas abolveret totas.

Cumque & materia medica par-
tem hujus laboris constitueret, agens
de Venenis, nobis summopere sem-
per inculcavit, ut postea, absoluto
studiorum curriculo, otium & occa-
sionem nacti, indagaremus sedulo
plantarum venenatarum & aliorum
toxicorum naturam.

Etenim suspicabatur *vir Summus* sub venenorum nomine maxima latere medicamenta.

In exemplo adducebat *Opium*, *Mercurium* &c. quæ a veteribus erant penitus damnata, & pro nocivis habita.

Salutaria hæc monita multorum animis inhæserunt firmiter.

Institutionum medicarum cursum sic quater absolvit Illustrissimus *Præfès*; erat auditorum numerosus confusus; nec sufficiebat iis audivisse *Summum Virum* usque dum essent doctoratus medici laurea condecorati, sed & postea *ejus* collegia diligentissime frequentarunt. Id & fecerunt viri jam in publica Cathedra docentes; quum adhuc quotidie quid novi intelligerent, quod eorum scientiam plurimum adauxit & Illustravit

Tandem curæ aulicæ multum increverunt, aliaque negotia summe

necessaria, quibus AUGUSTISSIMA præposuit Illustrissimum *Præsidem* nostrum, fecere, ut jam tot dandis publicis collegiis non amplius sufficeret.

Ideo *is* partem horum commisit *Joanni Melchiori Störck*, qui, Summi Viri vestigia sequendo, spartam hanc per septem annos egregie ornavit; dein vero præmatura morte abreptus (quem lugebant omnes boni) successorem habuit celeberrimum *Henricum Crantz*, qui hæcenus magno cum applausu docet.

Deerat autem vir, qui studiosis morbos, morborum signa, curationesque &c. coram ægrorum lectulis, in Nosocomio ad hunc finem exstructo, explicaret; suavit propterea Illustrissimus Præses *van Swieten*, ut AUGUSTISSIMA IMPERATRIX evocaret ex Hollandia medicum Hagatum *Antonium de Haen*, quem tunc temporis ad opus hoc aptum judicavit.

Simul ei jungebatur medicinæ practicæ assistens, qui advenientium ægrorum historias conscriberet, decumbentiumque in Nosocomio Symptomata accurate adnotaret.

Antonius Störck (pie defuncti Professoris frater Germanus, nunc Cæsareus Regius Archiater & P. T. Inclytæ Facultatis medicæ Decanus) tunc e Scholis Illustr. Præfiliis egressus, optimis ac necessariis praxeos fundamentis instructus, ut proficeret ulterius, seque ad ægrorum lectos in praxi firmum redderet, medicinæ assistentis locum in hoc Nosocomio ambivit, petiit, obtinuit.

Per binos annos gessit hoc munus indefessus, & diu noctuque observando, *Haenii* labores levavit multum; utilemque sic ipsi materiam pro solidis lectionibus practicis paravit, subministravit numerosa experimenta, quæ primos *Rationis medendi* Tomos ornant.

Lætabamur & gratulabamur tunc nobis plurimum cum *Störckio* Assistente; nec sufficientes agere gratias poteramus *immortali* nostro *Præsidi*, qui effecerat suis consiliis, ut tantum virum Professore, tantamque & tam commodam nos in praxi medica exercendi occasionem obtinuiffemus.

Mirabamur tunc summam fedulitatem, summumque fervorem, quo nobis celeberrimus *Haenius* morbos, eorumque curationes ad ægrorum lectulos explicabat.

Numerus ægrorum erat tunc ingens; lecti Nosocomii erant omnes semper occupati, & plerique tunc ægri morbis acutis laborabant.

Nec tunc tantum ii suscipiebantur in Nosocomium practicum, qui spem curationis dabant; sed & tales, quos certo certius morituros facile prævidimus.

Id est propterea factum, ut bona & mala convalescentium & morientium signa accurate addisceremus.

Quid jam nobis utilius fieri potuisset?

Celeb. *Haenii* labor tunc in eo plurimum versabatur, ut nos doceret, morbum a morbo distinguere, ut ex ipsis decumbentibus intelligeremus, quæ esset febris continua, simplex, quæ inflammatoria, quæ putrida, quæ maligna, quæ exanthematica.

Vidimus tunc summa cum attentione, quam anxie Celeb. *Haenius* signa *miliarium*, *petechiarum*, reliquorumque exanthematum esset rimatus; suas explicationes tunc sua autoritate & longa experientia practica confirmavit.

Morbos *miliares*, & *petechiales* tunc nobis præprimis exposuit, quum hi essent maxime frequentes & admodum periculosi, dicendo semper, si

horum exactam haberemus cognitionem & veram eos curandi methodum, de reliquis morbis acutis omnia fore longe faciliora.

Quam exactissime igitur ea omnia notavimus, quæ de his morbis differuit celeb. *Haenius*. Etenim præter generalia signa diagnostica nos docuit sua experientia: qui esset pulsus, quæ respiratio, qualis lingua, quales oculi, qualis sudoris odor, qualis urina, qualis in diebus criticis mutatio, quæ exanthemata miliaria, aut petechialia præfagiret.

Docuit nos, quomodo possemus veras petechias a maculis scorbuticis, aut a pulicum morfibus dignoscere.

Docuit nos summa cum sollicitudine, quomodo teneremus candelulam, lustraturi collum vel pectus ægrorum, ut probe discerneremus, an exanthemata supra cutim eminent, an ad-

essent miliaria alba vel rubra, pellucida vel turbida.

Docuit nos autoritate sua & annosa sua experientia (cujus nunquam obliviscebatur in his mentionem facere) morbum miliarem nequaquam ab acido oriri, quamvis vappidus fudoris odor acidum redoleret; nec debere antacidis curari, sed iis quæ putredini resistunt & sunt acida: quantumne nobis commendavit acetum! Quantumne claretum vinosum cum Spiritu Sulphuris per campanam! usum camphoræ nobis inculcavit, ubi vires naturæ deficerent ad propellenda exanthemata; & hæc nobis exemplis demonstravit.

Decubuit tunc in Nosocomio *Ancilla* miliaribus albis laborans: decubuit *Lanio*, qui jam cum morte luctans tandem erumpentibus petechiis convaleuit: vir *operarius* quoque a morbo pessimo petechiis & intermissis milia-

ribus optime judicatus est in *Nofocomio practico*; linteamina & lecti stragula sunt sæpius mutata, aer quoque erat sæpius renovatus in cubili, ubi hic æger decubuit, ut instrueremur exacte etiam de externis, quæ ægris applicanda veniunt, ne deinceps in nostra praxi adeo anxie tegeremus nostros ægros, aut eos in sua spurcitie sepultos quasi relinqueremus, & ne aerem adeo semper inclusum velle-

mus. *INSTITUTIONES*
Decubuerunt in eodem nostro *Nofocomio practico* sub cura celeb. *Hænnii* primis annis *tres* medicinæ *studiofi* petechiis & miliaribus laborantes.

Doctissimus *Ritter* medicus eodem in loco simili morbo detinebatur, & pessime se habuit: sæpius celeb. *Hænnius* ex pulsu &c. nobis exanthemata eruptura in hoc ægro prædixit: tandem, cum ea non comparerent, amare coram nobis lamentabatur: appli-

cata sunt interna remedia maxime penetrantia, stimulantia, sudorifera; apposita sunt inguinibus, regioni ventriculi, & ipsis locis subaxillaribus epithemata vinosa, aromatica, ut natura ad expellendum excitaretur: centies celeb. *Haenius*prehendit candelulam, totumque lustravit corpus: an non vestigium exanthematicum videret; advocabamur & nos, ut sollicitè inspiceremus, sed æque parum vidimus, exanthemata erant immorigera, & miser obiit.

Ex his patet evidenter, nondum tunc temporis celeb. *Haenio* in mentem venisse miliaria &c. *factitia* esse omnia, & ea esse nunquam *critica*.

Interim omni laude tunc semper coram nobis *Haenius* cumulavit *Störckium*, medicinæ Assistentem, & eum plurimum commendavit illust. nostro *Præsidi*.

Hæc erant felicia illa tempora.

Omnes honore, amore & reverentia summa prosequerentur *Haenium*.

Verum brevi excidimus tantis gaudiis: incepit *Haenius* fastu turgere, dictatoriam potestatem in rebus medicis sibi arrogavit; se solum arbitrum, se solum doctum credidit, & neminem sibi parem.

In Libro suo de difficultatibus circa modernorum systema de sensibilitate & irritabilitate dicit, „ Sæpe numero mecum miratus sum tristem illam, at simul inevitabilem necessitatem, qua (Esdrae 2. Cap. 25.) ISRAELITICA GENS una manu Regiæ civitatis muros construxisse legitur, altera, qui id impedirent, propulsasse: mirari autem desino, dum publici vi muneris una veluti manu artem humanæ salutis facram munire, errores autem eidem ad-

” verfos altera propulfare videor ---
” ita nunc denuo in quaestione de
” fenfibilitate & irritabilitate par-
” tium humani corporis arma ca-
” pio, medicinam ab hoc noxio
” mihi vifo systemate defenfurus &c.

Bellum tunc indixit viris in arte maximis, & dum non illico darent victas manus, in illos infurrexit acerrime.

Monebant *Haenium* tunc amici, ut in scribendo moderaretur styli acerrimitatem; ast noluit, credens sic argumentorum suorum robur enervari, si mitius ageret cum adversariis.

Tandem dum amici his monitis magis infisterent, excanduit, dicendo paucis: rem suam hic agi, se esse omnibus parem, se metuere neminem.

Hinc asperissimum scribendi stylum continuavit, & indignis conviciis viros doctissimos cumulavit. Si quis

eorum catalogum velit legere, videat celeberrimi *Tyffotti* Litteras ad Clarissimum *Hirzelium* pag. 2. 3. 4. &c.

Interim *Störckius* Assistent valedixit Nosocomio practico, & publicas atque maximas *Haenio* gratias egit, uti in ejus dissertatione *de partu naturali, difficili, & præternaturali* videre est.

Haenius *Störckium* tunc munivit optimis attestatis medicis, quibus eum ad quodcumque in medicina munus aptum dignumque judicavit.

Tandem *Störckii* curæ committabatur magnum Nosocomium *Pazmarianum*.

Lætus ille, quod jam tantum observandi, artemque exercendi campum obtinuisset, eandem profus methodum suis ægris adhibuit, quam bonam utilemque expertus erat in Nosocomio practico.

Præterea a primo die, quo Nosocomii curam in se suscepit, notavit

ægros, eorum morbos, morborum Symptomata, curas, atque mortes, ita quidem, ut veras felicium infeliciumque casuum historias haberet accurate conscriptas.

Anno finito hæc omnia in ordinem redegit, curavitque imprimi sub nomine *Anni Medici primi*

Erant hoc anno multi in *Störckii* Nosocomio, qui miliaribus ægre decumbebant, horum historias curationesque eadem fidelitate & eodem candore *Störckius* adnotavit, qua id facere solebat in Nosocomio practico, cui præerat *Haenius*.

Vera igitur vidit *miliaria*, vidit & ea ægris supervenire maximo cum morbi & symptomatum *Levamine*; audebat ideo pronuntiare secundum artis *Hippocraticæ* regulas, ea esse *critica*, & esse ægris persæpe salutifera.

Ve-

Verum *Haenius* tunc jam bellum acerrimum gessit contra eos omnes, qui morbos *miliares*, *petechiales*ve crederent posse criticos esse.

Et hæc erat causa, quod *Haenius* *primum annum medicum à Störckio* editum superciliofa fronte susceperit, & tandem contempserit, quamvis eum omnes boni totius Europæ practici summopere collaudaverint.

Störckius tamen solito candore fervoreque suas observationes continuavit, & edidit suum *secundum annum medicum*.

Observationibus suis *Störckius* nullam intermiscebat theoriam, unde enarrabat solummodo ea, quæ ex decumbentium symptomatibus collegerat.

Simplex *hippocratica* observatio, & iterata sæpius experientia, eum de novo coegerunt, ut, toties convictus,

B

tandem etiam in *secundo Anno Medico*,
miliaria dixerit esse posse *critica*.

Consentiebant non tantum practici
Viennenses, sed id etiam verissimum
agnoscebant aliarum nationum Viri,
in Arte Medica expertissimi.

Haenius vero hoc temerarium ju-
dicavit, totumque *Störckii* opus vitu-
peravit, neglexit, condemnavit.

Et sane laudabile adeo opus a
Störckio scriptum, & orbi litterato
communicatum, debuisset *Haenio* esse
quam acceptissimum, dum *Störckius*
tantum ea fecit, quæ bona vidit in
Haenii Nosocomio, unde pars laudis
plurima in *Haenium* redundasset.

Imo præceptum *Haenii* etiam in
hoc casu quam exactissime secutus est
Störckius; nam toties nos iussit *Haenius*,
ne unquam juraremus in verba
Magistri, dicendo semper: ibi bo-
nam esse cœpisse medicinam, ubi me-
dici turpe servitutis jugum excusse-

runt, ubi non amplius fictis Hypothesibus adhærebant, verum solam naturam ducem sequebantur.

Ast invidia pervertit *Haenium*, & superbia, dominandique ambitio eum seduxerunt.

Interim *Störckius*, quo cœpit, tramite perrexit, nullis litigijs se involvit, conabatur tantum, ut ea exacte præstaret semper, quæ viri honesti essent & boni medici.

Demum collecta sua de Cicuta experimenta, suasu illust. *Præsidis VanSwieten*, conscripsit, & edidit primum de hac herba libellum.

Hunc libellum ipsemet *Störckius* maxima cum reverentia obtulit *Haenio*; verum is illum recepit facie morosa, nec egit gratias, nec dixit verbulum; sed sese vertit, & *Störckium* solum in cubiculo stantem reliquit.

Gratum quidem hoc *Störckio* non erat, quoniam videbat, eum sibi præ-

ter rationem infensum, quem suum perpetuum fautorem semper credidit.

Nihilominus *Störckius* propterea nec odium nec iram contra *Haenium* fovit, probe gnarus, hæc fata humana esse, ideo pacato animo sua experimenta diligenter continuavit, & anno post dedit *secundum de Cicuta libellum*, dein *supplementum necessarium de Cicuta*; tandem nova experimenta de *Stramonio*, *Hyosciamino*, *Aconito*, *Colchico* &c.

Mox lecto primo de Cicuta libello incepit *Haenius* omnes domos percurrere, ut de horrendo ausu cicutam exhibendi certos redderet mortales.

Dixit maledictam esse hæresim, quæ novæ plantæ hæctenus neglectæ & venenatæ habitæ usum internum medicum suaderet.

Dixit se sua conscientia suaque religione impelli, ut gladium stringeret, viresque suas omnes convocaret, qui-

bus in ipsis cunabulis teterrimam hanc pestem trucidaret, & deleret penitus.

Conquisivit sibi etiam copias auxiliatrices ab exteris, & ideo litteras circulares scripsit in varias regiones, adjuravitque omnes medicos, ne crederent *Störckii* libello; etenim esse in eo omnia ficta & falsa.

Novit *Haenius* sua ita ornare, & pietatis palliolo tegere, ut quemvis primo intuitu in consensum traxisset.

Sed probos retinuit dubios illustrissimi *Van Swieten* autoritas & inconcussa fides; nam impossibile ipsis erat creditu, quod hac in occasione vellet fallere *vir integerrimus*, quem toties IPSI AUGUSTISSIMI summum *æquitatis & candoris* exemplar appellarunt.

Nec credere poterant illustrissimum *virum* falli potuisse in cancro exulcerato dignoscendo, quem per *Cicutam* curatum viderat; nota erat

ejus profunda scientia, & notum erat nimium illud, quod is supra morbum hunc scripserat.

Nihilominus artibus suis *Haenius* deterruit plures, ne suspectæ per tot sæcula plantæ usum tentare in ægris auderent.

Et ipsemet ex cathedra publica per multos menses absque interruptione, voce semper irata & inimica, debachabatur contra *Störckium*; *Cicutam* damnabat, & *Cicutariorum* (sic vocavit illos, qui *Cicutam* utilem dicebant) animas ægrotantes misit ad inferos, & ad ignem æternum.

Tandem auditores medicinæ indignarum harum nugarum pertæsi conquerebantur apud illust. *Præsidem*, quod ex *Haenii* lectionibus nil omnino caperent utilitatis, quod tempus frustra perderent, nec audirent, nisi injurias & calumnias contra viros in medicina maxime meritos; cum *Haenius* solam

Cicutam perstreperet; & eius inventorem dilaceraret.

Illustrissimus Præses *van Swieten*, qui dudum amice monuerat *Haenium*, sed *incassum*, demum *authoritate* sua usus, interdixit *Haenio*: ne in cathedra amplius de *Cicuta* loqueretur, sed daret collegia ex instituto præscripta, & studiosis utilia.

Haenius hoc ægre tulit (oblitus sui officii) cœpit flere, lamentari; *Illust. Præsidem* injustum proclamavit; eulatu quosdam nobiliores viros, & nobiles matronas ad sui commiserationem commovit.

Dixit, se impune invehi a Cicutariis; dixit cicutarios celebrare conventicula, quibus contra eum conspirarent; dixit, *Störckium* convenire quotidie contra eum cum *Crantzio* Professore, quod tamen erat falsissimum; imo si verum fateri licet, *Störckius* contra

Haenium egit nunquam, sed eum venerabatur semper.

Nobiles tamen aliqui viri, & præfertim officiosæ matronæ pie credebant omnia, quæ *Haenius* lamentatione & fletu edixit; eum propterea sub alis suis foverunt, protexerunt; & oderunt *Störckium*.

Interim liberrimum erat cuique sentire, quid velit de *Cicuta*, & aliis plantis, quas *Störckius* tanquam utiles ad usum medicum commendaverat. Nihil certo erat æquius.

Qui quid mali ab his metuebant, ii sponte abstinebant; qui vero credebant se utiles inde vidisse in morbis curandis effectus, pergebant in harum usu.

Sic collectis pacifice & bonis & malis eventis poterat ars medica promoveri.

Hoc erat unicum *Störckii* votum, qui tam modeste, tam candide *Cicutam* proposuit.

Qui dignantur ejus opuscula legere, invenient *Störckium* longe aliter scripssisse, quam quidem *Haenius* id factum contendit.

In primo de *Cicuta libello* in præfatione dixit: „ Ego sane usu *Cicutæ* medicamentum tentasse mihi videor, quod in solvendis inveteratis Scirrhis & in sanandis cancris valde utile esse poterit.

„ Neque tamen hujus plantæ vim specificam hic deprædico, neque cujusdam inventi gloriam ambio; sed desidero unice, ut mei conatus in afflicti generis humani utilitatem & emolumentum cedant & applicentur.

„ Quapropter nollem, quis invidia, aut ambitione experimenta turbet.

In eodem primo libello pag. 109.
quæstione sexta „si casus obvenirent,
„ in quibus acre cancrorum admodum,
„ profundas egit radices, omnesque
„ humores corruptit, & solida adeo de-
„ bilitavit, ut hæc pilulæ solæ haud suf-
„ ficerent, an non tunc oporteret cor-
„ ticem peruvianum his jungere, ut
„ hac ratione ex utriusque virtute pa-
„ raretur medicamentum, quod omni
„ indicationi faceret satis?

„ Necessè est igitur, ut quivis me-
„ dicus symptomatibus supervenien-
„ tibus singulari sua industria & judi-
„ cio obveniat.

„ His præmissis: jam omnes &
„ singulos medicos oro, ut hoc ex-
„ tractum quacunquæ data occasione,
„ tentent & adhibeant; sed obsecro
„ simul, ut omne præjudicium omne-
„ que invidiarum genus deponant:
„ etenim cogitent, similia salutem pro-
„ ximi attinere.

„ Si ex usu quid finiftri experian-
„ tur, inquirant fedulo, an id ex nimia
„ mali vehementia? an ex errore
„ ab ægro, aut adstantibus commif-
„ fo? an ex ipfo medicamento pro-
„ ficifcatur? nec illico fine omni ju-
„ dicio & difquifitione remedium tan-
„ quam nocivum aut iners condem-
„ nent; fi vero noverint meliora,
„ ea non vellem, in favorem hujus
„ remedii negligere.

In libello fecundo de Cicuta pag.
„ 183. obtigerunt tamen & mihi ca-
„ fus, in quibus Cicuta non profuit, usu
„ quamvis longo & larga dofi adhibita.

Pag. 286. „ Enarravi plurimos
„ casus, in quibus Cicuta convenit,
„ neque tamen contendo, foli Ci-
„ cutæ femper confidendum effe:
„ alia fubinde remedia debent jungi
„ Cicutæ, medicus fuas indicationes
„ judiciofe fequatur, neceffe eff.

„ Chirurgus externe mutet, ad-
„ dat, demat, quæ ratio experien-
„ tiis fundata jubet.

„ Multi male meam ex primo de
„ Cicuta libello opinionem intellexe-
„ runt, etenim putabant me dare re-
„ medium, quod solum sufficiens in
„ omnibus casibus & universale cre-
„ derem.

„ Verum nequaquam id volo, sed
„ adfirmo solummodo: Cicutam præ-
„ stare talia, quæ alia remedia ma-
„ xime heroica nequeunt.

„ Cancrum curat, id multiplici ex-
„ perientia convictus vidi.

„ Nec tamen assero, omnem in-
„ de cancrum curari.

„ Nec assero foli tantum Cicutæ
„ opus totum esse semper commit-
„ tendum.

„ Ex centum ægris, quos alii me-
„ dici dereliquerunt, & habuerunt

” pro desperatis, si unum ego servo
” & curo, mihi sufficit.

In supplemento necessario de *Cicuta* pag. 32. ” adeo bonos & adeo
” manifestos de Cicuta in Nosoco-
” mio effectus quotidie videmus, ut
” non tantum artis studiosi, sed alii
” ignari, qui circa ægros sunt, mi-
” rentur & obstupescant.

” Verum tamen sunt quidam ca-
” sus, qui non succedunt.

” Morbus enim si jam nimium
” fuerit progressus, aut si totius cor-
” poris habitus fuerit penitus destru-
” ctus, quis est, qui curabit? aut
” quænam medicina sanitatem pro-
” mittet?

” Nos nec facimus, nec cupimus
” a nostris medicamentis miracula,
” sed attendimus quousque possimus
” arte pervenire.

” Si obstaculum invenimus, con-
” sideramus: an id arte superandum;

„ dum id præstare non possumus,
„ agnoscimus nos esse homines, &
„ adhuc multa ignorare.

„ Nequaquam nobis imaginamur,
„ nos aliis esse arte majores, sed cu-
„ pimus quotidie vel ab infimis do-
„ ceri.

„ Rogamus autem quoque alios,
„ ut eadem mente in nos utantur,
„ si erramus, aut erravimus, nobis
„ monstrent, debita amicitia, & de-
„ centi methodo errorem, & nec
„ erubescemus meliora erudiri, nec
„ erimus pertinaces.

„ In eodem Supplemento pag. 51.
„ hæc Corollaria ex repetitis expe-
„ rientiis deducta confirmataque sunt.

„ Rogo tamen omnes & singulos
„ medicos, ne sibi persuadeant, me
„ ejus esse opinionis, ut credam:
„ hæc generalia esse, & ubique *Ci-*
„ *cutam* debere curare.

„ Dico & fateor palam, me quo-
„ que in omni genere habuisse ægros,
„ quibus *Cicuta* non profuit, licet ex
„ morbi similitudine fuisset indicata.

Pag. 52. in eodem supplemento.

„ Vidi ægras pessimo mammæ can-
„ cro laborantes, quas *Cicuta* cito
„ juvit: erant autem plures aliæ,
„ quibus *Cicuta* solummodo levamen
„ adtulit; non vero eas curavit;
„ aliæ ex usu *Cicutæ* nullam expertæ
„ sunt mutationem; una alterave *Ci-
„ cutam* non potuit ferre.

„ Idem circa alios morbos, in qui-
„ bus *Cicutam* laudavi, intellectum
„ volo.

„ Hinc tantum contendo, *Cicu-
„ tam* quandoque prodesse, & mira
„ præstare; ubi alia medicamenta,
„ maxime celebrata & heroica, nil
„ valent.

Pag. 53. in eodem supplemento.

„ Si & alii medici alia adhuc reme-

„ dia inveniant, poterimus successe-
„ ve omnes difficillimos morbos cu-
„ rare.

„ Præterea tamen firmiter semper
„ in mente est tenendum: arti & me-
„ dicamentis esse limites.

„ Cum jam *Cicuta* in eodem mor-
„ bo quandoque profit, quandoque
„ autem nil præstet, certum est: de-
„ bere latere quandam differentiam,
„ cujus signa diagnostica nobis adhuc-
„ dum deficiunt.

Pag. 54. In eodem supplemento.
„ Neque ego solus ad ea determi-
„ nanda sufficio, atque ideo nequa-
„ quam potui hucusque dare firmas
„ regulas.

Pag. 55. in eodem supplemento....
„ Mundo licet sua experimenta fide-
„ liter & caute proponere, cuivis
„ autem medico liberum dein est,
„ velle uti tali remedio, aut velle
„ illud negligere.

„ Nec

„ Nec honorem, nec gloriam,
„ nec nomen immortale, nec lucrum
„ desidero, vellem tantum esse uti-
„ lis misero & ægrotanti humano ge-
„ neri, vellem calamitates levare,
„ auferre, uti cujusvis medici offi-
„ cium postulat, vellem propterea
„ alii me non turbarent „

In eodem supplemento pag. 56.

„ Cum igitur hoc medicamentum pru-
„ denter exhibitum nequaquam pos-
„ sit nocere, artis officium exigit,
„ id omnibus plurimum commende-
„ tur, ut fiant innumera experimen-
„ ta, quæ conferantur inter se, com-
„ parenturque secundum omnia signa,
„ symptomata, eventus; inquirentur
„ dein rationes & causæ, cur in eo-
„ dem morbo quandoque profit *Ci-*
„ *cuta*, & radicaliter curet, & cur
„ autem quandoque nil efficiat.

„ Vifa differentia & inventa rei
„ causa clare patebit: quousque *Ci-*

C

„ *cuta* efficacia se extendat, pote-
ritque dein dari ratio: cur *Cicuta*
non in omnibus æqualiter agat, &
tunc facile erit determinandum,
quibus in casibus evidenter conve-
niat, in quibus præstet nihil.

„ His in ordinem redactis, poterimus
iis in casibus, ubi *Cicuta* iners
est, de alio remedio cogitare.
Tali ratione cum ingenti Reipubli-
cæ emolumento limites nostræ ar-
tis ampliores fient.

„ In eodem supplemento pag. 58.
Licet *Cicuta* sit remedium maxime
innocuum, optarem tamen, qui-
vis medicus semper a parva dosi
inciperet, sensimque auget.

„ Novimus enim, quam miræ &
diversæ sint hominum idiosyncra-
siæ, hinc possent quidam esse, qui
remedium minus ferrent.

„ Parva igitur dosi nemo pecca-
bit, quoniam quivis bonus medi-

„ cus, dum finiftri quid observat,
„ abstinebit a remedio.

„ Verum bene semper est confi-
„ derandum, an accidat id ex medi-
„ camento; an ex symptomatibus
„ morbum concomitantibus? an ex
„ errore in rebus sex non naturali-
„ bus commisso? sunt, qui ex af-
„ sumptis lapidibus cancrorum, qui
„ certo remedium sunt innocentissi-
„ mum, anguntur, vomunt, febre
„ corripuntur, incidunt in animi de-
„ liquia; cur non & esse possent, qui,
„ ex latente causa, a *Cicuta* male
„ haberent?

„ Verum, an ideo *Cicuta* non
„ est medicamentum? an *Cicuta* ideo
„ debet damnari? nemo prudens me-
„ dicus ita cogitabit.

Pag. 60. „ Si usu *Cicutæ* ægro
„ cuidam damnum infertur, id pro-
„ fecto (si rem medice & stricto sen-
„ suprehendam) non in medicamen-

„ tum applicatum, sed in errorem
„ applicantis erit rejiciendum.

Pag. 62. „ Symptomata magis ur-
„ gentia sæpe jubent, ut *Cicutæ* usus
„ tam externus quam internus inter-
„ rumpatur pro aliquo tempore, do-
„ nec hæc curata fuerint, aut saltem
„ mitigata.

„ Qui *Cicutam* non ferunt, cum his
„ palliative est agendum, quamdiu
„ aliud remedium ignoramus.

Pag. 67. „ Ex his patet dignum
„ esse, ut cum *Cicuta* fiant expe-
„ rimenta.

„ Ego interim nullam ejus *virtu-*
„ *tem specificam* assero, sed ad regulas
„ formandas mutuam bonorum me-
„ dicorum operam exspecto.

In Libello de *Stramonio*, *Hyoscia-*
mo & *Aconito* pag. 115.

„ Si quis usu & experientia novit
„ aliud remedium, quod meis virtu-
„ te simile vel adhuc efficacius secu-

„ riusque est, oro, adhibeat potius
„ illud.

„ Si vero tale quid non superest,
„ liberum cuius manet, velle dare
„ unum ex meis, vel illud negligere,
„ & ægrum relinquere fato.

„ Nemo cogitur, videat tantum
„ quilibet, quid ei sua conscientia
„ dicat, quid jubeat amor, quem
„ proximo debemus.

Pag. 117. „ Paravi interim cam-
„ pum, in quo nobis arandum labo-
„ randumque est, ut morbo decum-
„ bentium calamitates & cruciatus
„ minuantur, leventur, curentur.

Pag. 118. „ Perhumaniter igitur
„ omnes bonos medicos oro, velint
„ ii unita opera meos conatus adju-
„ vare, velint promovere, quod
„ afflicto & ægrotanti homini adeo sa-
„ lutare futurum videtur.

„ Et licet præsens sæculum fors
„ supercilioso oculo nostros intueatur

„ labores, id nequaquam nos deter-
„ reat, erunt posteri, qui æquiori
„ animo judicabunt, & meritas no-
„ bis agent gratias.

In *Libello de Radice Colchici Au-*
tumnalis pag. 72. „ Ego in nullo
„ ægro malum ex hoc remedio effe-
„ ctum observavi, & attentus profe-
„ ctus in omnia sum, & ero deinceps
„ semper.

„ Si vel minimum mihi continge-
„ ret unquam, quod ejus usum red-
„ deret suspectum, vel damnaret
„ penitus, ero ego primus, qui pu-
„ blice monebo, ero primus qui con-
„ tra me ipsum arma feram. An
„ quis plus desiderat?

In *Libello, quo continuantur experi-*
menta, in præfatione: „ Viris scri-
„ bo, qui artem amant & ejus in-
„ crementum, atque recta corda ha-
„ bent, & ab invidia (quod turpe
„ vitium maxime inter medicos uti-

„ nam exularet) penitus sunt immu-
„ nes.

„ Lites ego nemini moveo , nec
„ rostris nec unguibus mea medica-
„ menta defendo, pacem amo; fo-
„ la ægrotantium salus mihi cordi
„ est, uti & honesti viri officium.

„ Nec lucrum ex meis inventis
„ peto, nec ullam gloriam ambio ;
„ dum quid salutare ægris evenit ,
„ gaudeo & mihi tacite gratulor.

„ Hoc totum est, quod deside-
„ ro, precor & exopto „

Hæc docent clare, quis finis fuerit,
quæve intentio *Störckii*, qua se ad
nova invenienda remedia applicuit.

Qui accuratius de his instrui desi-
derant, orantur, ut Libellos ejus at-
tente perlegant.

Haenius omnes *Störckii* labores &
conatus, quamvis saluberrimos, flo-
ci fecit, damnavit.

Etenim jam clandestine oderat *Störckium*, antequam is de Cicuta vel mussitasset, quia ausus fuerat scribere in suo anno medico, petechias & miliaria &c. &c. quandoque esse *critica*, licet probe gnarus fuerit, *Haenium* contrariam STATUMINASSE sententiam.

Mitior tamen fuit in cathedra *Haenius* post datum ab Illustriss. *Præside* mandatum; verum, si peregrinum vultum in auditorio suo detegebat, mox cum impetu in fauces ipsi surgebat *Cicuta*, quam nisi eructasset, suffocationis non leve adfuisset periculum.

Advenientes ab exteris medicos mox ad convivium invitavit, eos de subdola *Cicutæ* hæresi commonuit, dubios reddidit, & tandem molesta sua eloquentia coegit, ut secum sentirent.

Störckius semper tranquillus fuit, & illos, qui eum inviserunt, debita

humanitate suscepit, nunquam autem de *Cicuta* aut aliis suis remediis sermonem incepit; dum vero alii eum circa similia rogarent, paucis candide & modeste respondit; *Haenium* semper laudavit, nec unquam mentis suæ emotionem contra ipsum monstravit.

Haenius interim mitior in collegiis, acrior fiebat in scribendis epistolis, & pergebat crudeliter in *Cicutam*, & quos vocabat *Cicutarios* invehi, ubique crepans CXX. sua experimenta, quorum fides erat penes *auctorem*.

Quam suspecta autem hæc fides fit, patebit ex sequenti historia.

Sexta Februarii 1763. venit ad Nosocomium Pazmarianum *Maria Anna Kochin*, annorum 33. nata in *Teutschbach* in Bavaria, Ictero & immani Ascite laborans.

Missa autem fuerat ad hoc Nosocomium a Celeb. de *Haen*, qui eam

jam dudum sine ullo effectu multis medicamentis curare annifus est, & suscepta fuit illico.

Vidit illam *Illustr. van Swieten* primis diebus post ingressum in Nosocomium, & parum sperabat de felici curationis exitu.

Tentata fuit *Oxymellis Colchici* efficacia, & post paucos dies inceperunt urinæ prodire ingenti copia, primo profundi icterici coloris, dein sensim minus coloratæ sed copiosæ: abdomen integre detumuit; vires increverunt; læta surrexit; per nosocomium ambulavit alacriter: color naturalis in toto corpore rediit.

Miratus fuit *Illust. Præses* inexpectatum effectum, & cum illo plures medici & medicinæ studiosi, qui fere singulis diebus hanc ægram viderunt.

Cum faveret tepor vernus, rogavit *Illust. Præses*, ut diutius retinere-

tur in Nosocomio, & uteretur copia herbarum recentium, illarumque fucis: metuebat enim Icteri recidivam, cum adeo gravis fuisset.

Sprevit hoc consilium hæc fœmina, & cum se in omnibus sanam sentiret, & de futuro parum foret sollicita, exire absolute ex Nosocomio voluit: hinc dimissa fuit 7. Maji ejusdem anni.

Incepit post aliquot septimanas rumor spargi per urbem: in Nosocomio *Pazmariano* malas adhiberi fraudes, ut novorum remediorum vires extollantur.

In fœmina illa hydropica, quæ usu *Oxymellis Colchici* curata dicebatur, bis institutam fuisse paracentesim abdominis, & hydropem per cannulam, non per urinas, fuisse evacuatum.

Postea dicebatur, fœminam illam abivisse *Ratishonam*, sic etiam firmiter credebat *Hænius*, tuncque ova-

hondus querelas de tam enormi fraude ad Aulam detulit. Vix enim possibile ipfi videbatur, ut obscura, in populosa illa urbe latens, foemina detegi posset, & si detegeretur, probe illa noverat, quid respondendum foret.

AUGUSTA iussit *Præsidem*, ut illico in hoc facinus inquireret: qui sequenti die retulit, medicos, chirurgos, sacerdotes, administratorem rei domesticæ, perpetuo in Nosocomio habitantem, custodes agrorum omnes paratissimos esse, ut jure jurando affirmant, huic foeminæ in Nosocomio nunquam fuisse factam paracentesim.

Mandavit AUGUSTA *Præsidi*, ut nulli labori, nulli pretio parceret, modo hanc mulierem revocare posset Viennam, si jam inde abivisset, scilicet, ut fraudulentum, vel calumniatores punirentur.

Sed post paucos dies inveniebatur in Suburbio Viennensi, & libens rediit in *Nosocomium Pazmarianum*.

Die 14. Augusti ejusdem anni
1763. coram Notario & testibus
idoneis interrogata respondit:

*Se solis medicamentis interne sumptis
curatam esse.*

Nunquam se paracentesi passam fuisse.

Rogata, cur ergo dixerit Celeb.
de Haen coram 40. circiter studiosis,
quod paracentesi aquaeducta fuerit,
respondit:

*Se hoc fecisse, quia promiserat ipsi
Celeb. HAENIUS ante primum in-
troitum in Nosocomium Pazmarianum,
quod illi succurreret, si sanata rediret,
hinc conabatur sic ejus misericordiam
excitare.*

Fatetur simul, quod Celeb. Haenius
ipsi aliquoties pecunias dederit.

Simul etiam confessa est, quod Ce-
leb. Haenium adiverit monente quo-
dam practicante (sic solebat illa vo-
care medicinae auditores) quem ex
vultu facile distinguere posset inter

plurimos: ille dixerat Professore
iratum fore, nisi veniret.

Fatetur, quod Celeb. *Haenio* dixerit, quod propter inopiam reditura fit Ratisbonam: cum autem ante quatuor septimanas occurreret forte Assistenti medicinæ Collegii practici *Haeniani*, ille statim eam interrogavit his verbis: *Ist denn Sie noch hier?*

Cæterum præter medicos & chirurgos Nosocomii invitati fuerunt & alii ex civitate, qui omni cum cura examinaverunt totum cutis abdominis ambitum in hac muliere, & unanimiter testati sunt, nullum vestigium tentatæ paracentesis adesse.

Delata fuerunt omnia hæc testimonia ad pedes AUGUSTÆ, quæ mandavit *Præsidi*, ut totam rem ad iudicem ordinarium deferret, ut secundum leges Calumniatores punirentur.

Verum *Præfes* noster inclinans in mi-
tiores partem, cum fama medico-
rum accusatorum in integrum jam re-
stituta foret, iteratis tandem preci-
bus a clementia AUGUSTÆ obti-
nuit, ut ad publicam Nemesin non de-
ferretur crimen.

Servantur tamen & servabuntur
diu in archivis Nosocomii Pazmariani
hæc testimonia, fidei *Haenianæ* lucu-
lenta specimina, ut omnibus de hac
re forte dubitantibus monstrari possint.

Ex his patet, quam infelix sit
Haenius in eruenda veritate, dum alio-
rum ægros examinat, ubi tamen hæc
historia erat quam recentissima.

Et inde evidenter concludere li-
cet, qualem fidem mereatur illa
Haenii assertio, quam habet in Episto-
la sua de *Cicuta* ad *Celeb. Trallestum*
pag. 28. ubi post sesqui alterum an-
num examinans puellam usu *Cicutæ*
curatam, falsi infimulat curam, & di-

cit, cancrum exulceratum fuisse tantum mammæ inflammationem, quæ in suppurationem octidui spatio abi-
verat, & crurum ulcera fuisse binas
pustulas scalpendo laceratas, & alte-
rum scintilla decidua excitatum.

Curam, quam *Haenius* incusat, con-
tinet *Störckii libellus secundus de Cicuta*
pag. 253. & sic sonat:

„ Virgo, 17 annorum, cancrum
„ apertum non admodum magnum
„ in mamma sinistra habuit, & pedes
„ ambo foedissimis ulceribus erant
„ exesi.

„ Mammam sola *Cicuta* spatio
„ trium mensium curavi; verum ad
„ ulcera pedum consolidanda quin-
„ que mensibus erat opus.

Hanc curationem perfecit *Celeb.*
noster Chirurgiæ Professor Leber: ex
illo igitur genuinam rei veritatem ro-
gavimus, & respondit sequentia.

Curam

„ Curam hujus puellæ inchoavit
„ Archiater *Störck*: cum autem is
„ tempore æstivo propter aulæ offi-
„ cium debuerit *Hetzendorfii* degere,
„ mihi eam perficiendam tradidit.

„ Inveni in mamma sinistra Scir-
„ rhum cancrose exulceratum, pedum
„ autem ulcera jam clausa erant;
„ contigit autem, ut sub ipso *Cicutæ*
„ usu cicatrices iterum unguibus scal-
„ pendo in uno crure dilaceraverit
„ puella, effeceritque scalptu con-
„ tinuo ulcera pertinacia, pessima,
„ quæ tamen continuato *Cicutæ* usu
„ etiam consolidata sunt,

„ Post fesqui annum oriebatur in
„ eadem mamma levis inflammatio:
„ suasu aliorum dein hæc puella adiit
„ *Haenium*, qui ex anamnesi perce-
„ pit, eam jam olim in hac mamma
„ vitium quoddam habuisse, quod
„ Dominus *Leber* curasset.

D

„ Audito hoc, conjuravit statim
„ *Haenius* puellam & eandem adeo
„ confusam reddidit, ut ad omnia
„ sua interrogata annuendo respon-
„ derit.

„ Idem examen me præfente rei-
„ teravit *Haenius*, sed callido & astu-
„ to modo; rogavi dein, ut & mihi
„ liceret statim ejus in præfentia hanc
„ puellam examinare: verum *Hae-
„ nius* mox iratus e fede sua surre-
„ xit, & extensis brachiis (Jovis
„ fulmantis ad instar) exclamavit:
„ *Tace Domine LEBER! anima tua*
„ *ægotat, cave, ne æterno igne punia-*
„ *ris:* his dictis evanuit.

„ Novit argutus *Haenius*, si ego
„ debito modo puellam examinarem,
„ etiam in sua præfentia, quod res
„ longe aliter eveniret; etenim ex
„ ipsis cicatricibus artem intelligen-
„ tes jam videbant *Haenium* iniquam
„ contra me fententiam statuere.

„ & propterea subito aufugit, ne ego
„ forsan acrius infisterem, & eum ra-
„ tione convincerem.

„ Nunquam autem credidiffem,
„ quod *Haenius* adeo indigno modo
„ de me cogitet: ignarum me hic
„ appellat & fallacem, quum frau-
„ dulentam fuffegiffem curationem,
„ nec noviffem cancrum ab inflam-
„ matione diftinguere, nec fcirem,
„ quid effet ulcus.

„ Sum tamen ego ipfiffimus ille
„ *Ferdinandus Leber*, quem *Haenius*
„ a primo momento, quo *Viennam*
„ venit, in rebus dubiis & arduis
„ chirurgicis confuluit.

„ Expertus eft toties bona effe
„ mea confilia; ea collaudavit, &
„ cum emolumento ægris applicuit.

„ Sum ego ille ipfiffimus, qui plu-
„ rimas & difficiliores operationes in
„ *Nofocomio practico* coram studio-
„ forum medicinæ & chirurgiæ co-

” horte, & coram plurimis medicis
” & chirurgis felicissime institui.

” Vidit tunc *Haenius* meam peritiam; vidit meum candorem, qui
” quidem illi quandoque non placuit;
” etenim in aliquibus casibus, ubi
” contrarium sentiebam, aperte &
” candide dixi, nec celavi coram
” *Haenio*, quid de *Cicuta* sentirem,
” & enuntiavi sæpius coram suis auditoribus, *Cicutam* esse medicamentum valde egregium, idque in
” meis collegiis junioribus commendavi, & de externo *Cicutæ* usu
” demum libellum conscripsi. Et
” inde natum est *Haenii* contra me
” odium infatiabile.

” Nihilominus ubi meo artis auxilio opus habebat, novit me rogare & invitare humaniter, nunquam autem data hora dictatorio modo me vocare, quasi ab ejus jussu dependerem.

„ In eadem ac ille professoria au-
„ thoritate sum constitutus, vellem
„ propterea, ut dum de me scribit,
„ decentiori calamo id faceret, & co-
„ gitaret, quem Professor Professori
„ honorem debeat.

„ Dicit quoque in eadem pag. 28.
„ *Haenius*, quod me ita convicerit,
„ ut jam ultra me defendere non po-
„ tuerim.

„ Pulchra profecto convictio, uti
„ ex prædictis clare patet!

„ Quod autem me defendere non
„ potuerim, licebat *Trallezio* scribere,
„ qui me non novit; aliter autem
„ cogitant Vienneses; nec ipse *Hæ-
„ nius*, cui nimium notus sum, cre-
„ dit, mihi unquam defensionis arma
„ deficere posse.

„ Is enim ætate præterita exper-
„ tus est in Nosocomio *Sancti Marci*,
„ ubi ego chirurgus primarius sum,
„ quanta cum constantia & quanto

„ cum fervore veritatem & jura mea
„ noverim tueri.

„ Inde enim illum cum suis Apo-
„ stolis expuli, quum ægrum meum
„ jugulare voluit. „

Celeb. *Leber* hisce se candide de-
fendit, & credimus, quod sufficienter
responderit ad ea, quæ *Haenius* in
Epistola sua ad *Trallesium* contra eum
asserit.

Promisit *Haenius* in eadem hac Epi-
stola *Trallesio*, se Cicutæ Encomiasten
fore, si unquam convinceretur: opus
quidem non est, ut *Haenius* Cicutæ
laudes canat, & is hæc scripsit, ut
callide suam invidiam celaret, & ut
spem fallacem daret futuræ suæ emen-
dationis; nos, qui perfecte novimus
Haenii piam astutiam, his promissis ne-
quaquam lactamur. Æthiops a ni-
gredine lavari non potest.

Et habemus hoc mense Januario,
quo scribimus, evidens impossibilis

emendationis *Haenianæ* testimonium: aderat *Haenius* in consilio medico quintus, & quatuor reliquis medicis, dum *miliaria* prodibant manifestissime, negavit audacter illa adesse, & iussit vocari *SUDAMINA*. Indignabatur *Haenius* tunc summopere contra *miliaria*, eisque in corde suo maledixit, quum se præfente, se curante, auderent in conspectum venire, licet ille ea *STATUMINASSET*, *mala tantum arte & medicorum ignorantia produci*.

Interim æger magnum inde levamen habuit, & a repetita miliarium eruptione e periculosissimo morbo convaluit.

Similes historiæ cum *Haenio* sæpius obvenerunt nostris practicis *Viennensibus*, & viderunt inde luculenter, quid ab ejus docilitate expectandum habeant.

In ipsa hac Epistola ad *Trallestum* sibi *Haenius* jam ubique diverticula parat, ut elabi posset semper, quamvis urgentissimis premeretur argumentis.

Apud *Haenium* natura sanat Scirrhus, qui indomabiles videbantur omnibus, vide pag. 44. Epist. ad *Tralles*. imo & mamma cancrofa cum Scirrho sub axilla sponte sanata fuit.

Natura in gangrænam vertit cancrum, vide pag. 42. qui bidui spatio cecidit: sed dum vix pollicem æquaret relictum ulcus, novus ex ejus medio cancer excrevit, mensis spatio priorem magnitudine æquans.

Hinc monet *Haenius*, si post datam *Cicutam* similis mutatio contigisset, omnes cancri lapsum huic remedio adscripsissent, & errassent tamen.

Ante 20. & ultra annos *Illust. van Swieten* in capite de cancro anxie optabat, ut posset Cancrum in gan-

grænam convertere, tunc enim magna spes curæ foret.

Raro hoc natura fecit, imo quam rarissime, & in casu ab *Haenio* memorato Cancer iterum rediit æque magnus.

Lætus vidit nobiscum Illustrissimus *Præses* sæpius contingere, ut Scirrhi & Cancri, post *Cicutam* sumptam, in gangrænam vertantur & decidant. Sic enim voti compos factus est, & ars jam imitatur (sed integra Sanatione) quod natura tantum tentavit.

Et ii longe citius curantur, quibus cancer usu *Cicutæ* in gangrænam mutatur, hoc pluribus in casibus pulcherrime confirmatum vidimus. Liceat unicam enarrare historiam.

Misit Illustrissimus *van Swieten* Virginem, 19. circiter annorum, ad Nosocomium *Pazmarianum*, ut a magno mammæ scirrho, qui foedissimo

ulcere cancroso erodebatur, si possibile esset, curaretur.

Huic statim interne & externe applicata est *Cicuta*; primis diebus nulla prorsus fiebat mutatio, nisi quod dolores, qui noctes infomes reddiderunt, paulo mitiores fierent.

Dum autem per octiduum idem remedium esset continuatum, ulcus coepit majus fieri; aucti sunt dolores, & effluxit copiosa sanies, pulsus tamen fere naturalis mansit, & confiterunt ægrotantis vires.

Et ideo licuit in ejusdem remedii usu externo & interno pergere, vespere solummodo dabatur emulsum paregoricum, ut dolorum vehementia minueretur.

His continuatis intra triduum totum, quod erat cancrosum scirrhosumve, mutatum fuit in gangrænam.

Facto hoc, ut muniretur massa sanguinea contra putredinem, datus

est cortex peruvianus, & abstinetur ab interno *Cicutæ* usu, externe applicatum autem fuit fomentum ex decocto Corticis peruviani & æquali parte infusi saturati *Cicutæ*.

His intra paucos dies omne gangrænosum separatum fuit, & ulcus erat purissimum.

Unde seponebatur cortex peruvianus, & datum iterum fuit *Cicutæ* extractum, & externe apposita sunt linthea carpta, imbuta *Cicutæ* infuso, quæ dein *Cicutæ* emplastro tegebantur.

Hac ratione sola intra breve tempus a pessimo cancro curata est hæc puella felicissime, & sanissima est adhucdum.

Vidit eam Illustrissimus *van Swieten* antequam medici Nosocomii *Pazmariani* vel verbulum inde scivissent; agnovit Illustrissimus *van Swieten* scirrhum cancro exesum, & adivit tunc sæpius Nosocomium *Pazmarianum*,

ut ipfemet omnem mutationem obfervaret, vidit dein puellam perfecte curatam, & optime valentem.

Pag. 58. ftatuit *Haenius*, aquam curaffe, fi post cicutam felix fequatur fuffeffus, imprimis fi cum ficcato chærophyllo decoquatur. Jufcula ex hac herba parata communis fati ufus funt.

Sic fub virtute aquofa fibi novam effugii portam fruit, qua abire, erumpere, & evadere poffit, dum Cicutæ cum emolumento exhibita fuit.

Sed moliatur *Haenius*, quæ velit, non impetrabit unquam, ut Cicutæ fors ab ipfius affenfu, multo minus ab ipfius autoritate dependeat.

Alethophili Viennenfes, qui fimulatum *Haenii* candorem noverunt, ipfius affenfu facile carebunt; ii nemini obtrudere cupiunt vel Cicutam, vel alia *Störckii* medicamenta, fed nullus

mortalium extorquebit libertatem illis utendi.

Infelix Vates *Haenius* jam ante aliquot annos tanquam ex Tripode prædixerat, intra biennium altum futurum & perpetuum de Cicutâ silentium.

Ex cathedra publica sese præ omnibus aliis laudando triumpho lauream jactavit suis auditoribus, imo sibi publice datam potestatem simulavit, qua eos redigeret ad officium, qui vel eminus suspicarentur, Cicutam posse bonum effectum præstare; jam pedibus calcavit Cicutarios; & Cicutæ inventorem *Störckium* jam omni dignitate, honore, & fide privavit, destituit, exuit.

De reportata tunc victoria se certissimum ideo credidit *Haenius*, quum fictis suis lacrymis & piis enarrationibus quosdam ad sui commiserationem commovit, qui ei suum patrocinium promiserunt, ejusque egerunt causam.

Postquam autem accuratius novissent *Haenium*, rogarunt, ne hac ex causa ipsis amplius esset molestus.

Sic *Haenii* spem sefellit eventus.

Cum autem nec *Attici Sales Tyfoti*, nec acrius lixivium celeb. *Crantzii*, vid. *Crantzii solutiones difficultat. circa irritabilit. 1761.*; nec lepida & arguta epistola, quam *Lippi & Tonsores* de vindiciis *Haenii* ad *Illust. Hallerum* scripserunt, editio *Hanov. 1762*, ullo modo emendaverint piam *Haenii* bilem, nos operam & oleum ludere nolumus, & relinquimus hoc.

Vel tribus Anticyris caput insanabile.
Expedit tamen, ut quædam adhuc paucis tangamus, quæ scribillat *Haenius* in sua ad *Trallesium* epistola.

Pag. 6. dicit, quod Comitem *Roncalli Parolino* infensum sibi reddiderit ideo, quod *Mantuxæ 1760.* mense Septemb. *Cicutæ* efficaciam defenderet.

Litteras autem scripsit *Haenius* 7. Aug. 1761. ubi dicit, quod per annum, & dimidium, imo & per biennium integrum *Cicutam* frustra dederit.

Quomodo hæc cohærent?

Prodiit primus de *Cicuta* *Libellus* 1760. mense *Januar.* & ibi jam erat *Haenius* hostis infensissimus *Störckii* & *Cicutæ*.

Pag. 7. *Haenius* acerbe queritur ad *Trallesium*, quod *Illustrissimus Præses* permiserit impressionem libelli secundi de *Cicuta* &c. dein addit: *non expedit hic enarrare, quis fuerit hujus colloquii finis.*

Adivimus *Illustrissimum Præsidentem*, rogantes, ut nobis hoc ænigma revelaret, quod solito suo candore lubentissime fecit, dicendo:

I. *Se nunquam vidisse 23. illa diaria agrorum, de quibus HÆNIUS loquitur.*

II. *Finem colloqui fuisse: quod facultas medica nihil determinaverit de Cicuta, hinc nunquam possët de fama periclitari, cæterum præli libertatem requirere, ut omnes libelli pro S^o contra Cicutam libere imprimerentur Viennæ, libere venderentur, si alibi impressi advenirent.*

III. *Quod rogaverit Haenium, ut binas mulieres, cancro mamme exulcerato laborantes, in Nosocomium suum, quod illustr. Præsidis ædibus propinquum erat, susciperet.*

Recusabat Haenius, incusans fetorem Cicutæ, aliis agris ibi decumbentibus molestum futurum.

IV. *Interim de bello, eadem die Haenio indicto, se nihil omnino novisse.*

Ex his facile patet, cur sibi non expedire judicaverit Haenius, ut adderet hujus colloquii finem.

Potuisset jubere illustr. Præses, non rogare Haenium: sed maluit hæc tentami-

tamina committere Medicis *Nofocomii Pazmariani*.

Inde patet simul ratio, cur in *Vienæ Vico* (vide *epist. pag. 17.*) ubi *Nofocomium* illud situm est, plura, quam alibi, cum *Cicuta*, *Aconito* &c. experimenta instituantur; notanturque ibi singula, boni ac mali vel dubii eventus.

Nec metuunt ibi *Cicutæ* foetorem auctum iri præsentia *Illust. Præsidis*; imo gratulantur sibi, ut videre est in *Störckii libello de Stramonio, Hyosciamo & Aconito pag. 113. & 114.* ubi sic scribitur. „ *Hæc & alia experimen-*
 „ *ta usu Cicutæ, Stramonii, Hyo-*
 „ *sciami, & Aconiti instituta, intra*
 „ *privatos parietes facta non sunt, ve-*
 „ *rum instituebantur in publico No-*
 „ *focomio, ubi plures peritissimi me-*
 „ *dici ac chirurgi ægros a principio*
 „ *ad finem usque viderunt.*

E

„ Maxime autem nobis gratula-
„ mur, quod Illustrissimus *liber Baro*
„ *van Swieten* (æquissimus harum re-
„ rum æstimator) sæpius nostrum No-
„ focomium accedat, ægrosque, qui
„ ad experimenta adhibentur, exa-
„ minet, morbique atque curationis
„ decursum accurate observet, ita
„ quidem, ut nullum de rei veritate
„ dubium remaneat, cum hac ratio-
„ ne plures curationes propriis ocu-
„ lis vidit.

„ Infinitas propterea *ipsi* gratias
„ debemus, quod hunc laborem in
„ se suscipere sit dignatus; sua præ-
„ sentia nobis semper novus addeba-
„ tur stimulus ad continuanda & per-
„ ficienda ulteriora experimenta. „

Nemo jam mirabitur, quod absur-
dam adeo repulsam ab *Haenio* passus
Illustr. *Præses* contempserit *Haenii* in-
vitationem (vide pag. 10. epist. ad
Tralles.) ut videret nempe *Cicuta* uten-

tes ægros, quos non examinaverat, antequam *Cicuta* inciperent uti.

Cæterum eadem præli libertas *Cicutam* defendentibus & improbantibus manet *Viennæ*.

Vix binæ hebdomadæ elapsæ erant ab adventu *Epistolæ Hæni* ad *Tralles* contra *cicutam*, quin *Viennensis* Typographus petierit, & statim obtinuerit licentiam imprimendi hanc *Epistolam*.

Forte displicebit *Hænio*, quod multiplicentur exemplaria, cum non scripta fuerit illa epistola, ut lucem videret publicam, cumque asserat *Hænius* se suppressisse suis impensis primam editionem, casu fortuito tamen eam denuo iteratam esse, & propterea celeb: *Werthoffium* huius secundæ editionis authorem suspicatur. Pœnitebat jam *Hæniam* scriptæ epistolæ ad amicum *Tralles*, nihilominus tamen eodem die, quo hæc testaba-

tur, Italo medico in patriam redeunti exemplar ejusdem epistolæ dono dedit, ut mox rumor novi hujus operis per Italiam spargeretur. Quid jam dicendum? Totus *Haenius* ænigma est!

De qua scæmina *Haenius* loquitur pag. 23. est ea, quam *Illust. Praeses* propriis oculis viderat cancro exulcerato in mamma laborantem, antequam *Cicuta* uteretur, vidit eam per totum Decursum curæ; vidit integre sanatam.

Haenius post biennium ex narratione mulieris concluderat, quod nunquam cancro laborasset, & scivit tamen *Illust. Praesidem* hujus curæ testem esse.

Sed credimus neminem præter ingratum *Haenium* cogitare posse, quod *Illust. Praeses* ineptus sit cognoscendo cancro ulcerato, quem vel *Lippi* & *Tonfores* distinguere norunt.

Missa fuit ideo hæc fœmina ad *Hæ-
nium*, quoniam *Illust. Præsidis* testi-
monium credebatur omni exceptione
majus.

Quam falsissimum est (quod pag.
24. legitur) nos unquam mandato co-
actos fuisse, ut convinceremus *Hæ-
nium*.

Nec minus falsum est, quod per
totum biennium postea adhuc *Cicuta*
uti debuerit hæc fœmina.

Æque falsum est, quod secunda
vice hanc fœminam miserimus *Hæ-
nio* explorandam.

En veram rei historiam! quam *Il-
lust. Præsès* nobis rogantibus commu-
nicavit, & quæ ipsis *Hæni* litteris ad
Illust. Præsidem datis probari potest.

Mulier hæc 17. septemb. 1761.
Illust. Præsidem adiit, quam cum ex facie
optime nosceret, illico rogavit; an ali-
quid mali in mamma fanata unquam per-

cepisset? negavit: & mox mammam & firmam cicatricem ostendit.

Rogavit illam, ut vellet celeb: *Haenium* adire, & mammam monstrare, ut nempe convinceretur de stabilitate curæ.

Mox mulier impalluit, & oculis lachrymantibus deprecabatur, ne *Haenium* adiret, a quo ante sesqui annum pessime excepta fuerat, mammam enim ruditer adeo contrectaverat, ut dolere denuo & tumere inciperet, unde anxia a *Störckio* Cicutam petiit, qua, per sex circiter septimanas sumpta, mamma ad pristinum statum rediit.

Vix impetrare potuit *Illust. Præses*, ut *Haenium* adiret, sed promisit quod nihil a rudiori mammæ contrectatione metuendum haberet, & in hunc finem dedit ipsi sequentem schedulam *Haenio* tradendam.

En faminam, quam vidi cancro exulcerato laborantem ipsè, quam vidi sib

cura, quam vidi sanatam, potes videre, sed rogo, ut non premas tam fortiter, quam ante sesqui annum fecisti. Plures hujus rei testes habeo. Sequenti die renuntiavit hæc mulier, quod celeb. Haenius mammam examinaverit, sed molliter atrectando tantum, & gratulatus de cura illam mox dimiserit.

Et tamen audet Haenius pag. 25. dicere, quod accuratius cum illa repetierit morbi historiam, & contra testimonium autoptæ Præsidis concludit: eandem nec cancro unquam laborasse.

Non ergo hæc causa fuit, cur Haenio non exhibuerimus alia sanatorum specimina, quod non præsto essent, sed dum tanta authoritate Illust. nostri Præsidis firmatum exemplum rejiceret, certi eramus, Haenium negaturum omnia: Noctuæ enim lucernam accendere, credimus inutile esse.

Pag. 26. *Haenius* memorat historiam foeminae comædæ, quæ dum curata dicebatur a cancro, decimo quarto die post periit.

Cum nullus nostrum illam in hoc morbo tractasset, rogavimus *Illust. Presidem*, an ille quid nosset de hoc casu.

Dicitavit nobis totam historiam.

Mulier comæda, in arte sua celebris, ante sex annos, casu fortuito ingentem contusionem passa fuerat in hypogastrio: inde mansit obtusior quidem, sed semper molestus dolor. Sic languit, cum autem unicum filium, optimæ spei adolescentem, qui apud Patres piarum scholarum studiis operam navabat, inopina morte perdidisset, omnia mala augeri ceperunt; accesserunt frequentes & profusæ hæmorrhagiæ uterinæ, quæ vix non omnes vires exhaurerant.

Cum autem misera hæc non tantum arte sua sed & probatissimis moribus se

commendaret, & AUGUSTÆ gratum fore novisset Illustrissimus Præses, illam locavit in domo, quæ vicina erat ædibus, quas incolit mensibus æstivis, ut tanto sæpius illam videre possët.

Rogavit autem dominum Lebmacher, qui magno cum fructu artem obstetriciam hic exercet & publice docet, ut mali conditionem exploret.

Retulit ille: quod inueniret os uteri durum, tumidum, dolens, pluribus in locis profundas fissuras habens, partem uteri, quam tangere potuit, pariter induratum invenit.

Postquam per decem circiter septimanas Cicuta usa fuerat, denuo exploravit Dominus LEBMACHER illam & retulit sequentia:

Os uteri minus tumet; mollius est; minus dolet; fissuræ minus profundæ sunt: uteri durities, quam antea tetigerat, videbatur ipsi imminuta esse.

Dolorum levamen infigne, Ichoris, ante effluentis, mutatio in melius, vires sensim auctæ erigebant agræ animum.

Sed quam falsissimum est, quod unquam integram curam promiserit Illust. Præses, multo minus, quod curatam dixerit.

Periit autem in autumno sequenti hæmorrhagia uterina brevibus intervallis redeunte exhausta.

Eadem pag. 26. dicit Haenius in secundo de Cicuta libello integram cancri curam totis tribus paginis esse descriptam mulieris, cujus maritus jam lignum aptaverat, unde statuam Æsculapio suo conditurus esset.

Falsum dicit Haenius, nam credit matronæ illius Bruxellensis, quæ foedissimo uteri cancro laboravit, historiam in libello secundo descriptam esse, de qua tamen historia ibi nulla fit mentio.

Matrona hæc Bruxellensis longo tempore usa est Cicuta optimo cum effectu, ita quidem: ut maritus *Störckio* scripserit, sese jam parasse in horto suo marmor, ex quo statuam ipsi erigeret, si cura proficeretur.

Optimæ omnium symptomatum mutationes spem curationis fovebant, *Störckius* tamen integram curam nunquam promisit, imo iis Bruxellenfibus, qui hic Viennæ degunt, quique *Störckio* de bono adeo eventu in hac matrona gratulabantur (nam in suis litteris id scriptum habebant, *Störckius* nequaquam se jactitavit) respondit *Störckius*, egregias has esse in melius mutationes, spemque curationis augeri; interim in cancro uteri, ubi nec manui, nec oculis aditus datur, omnes eventus esse dubios; latere enim in his partibus quandoque sinus & fistulas, quæ se tardius manifestant; uterum quandoque in parte sua convexa

affectum esse, ita ut illud, quod separari debet, viam non inueniat, qua ex corpore egrederetur &c. hinc dum ægræ quandoque fere curatæ videntur, novæ oriuntur sæpe turbæ, quæ brevi vitam finiunt.

Ii ipsi, qui *Haenium* de statua erigenda certiores fecerunt, (si *Haenius* dignetur eos rogare) dicent *Störckium* nunquam certo promississe curam, sed semper respondisse, sperandum esse & videndum, quid successu temporis contingat.

Errat *Haenius*, dum vel umbram hujus curationis se in secundo libello legisse putat.

Sub finem pag. 26. & in pag. 27. epist. ad *Trallesium* *Haenius* hæc habet: „Et si legas in eodem libello secundo a pag. 262. ad 277. *ovantem* de curato pene cancro historiam, an crederes, vir doctissime, cancrum paulo post adeo malignum fuisse, ut fuerit ferro amputan-

„ dus? nec dubites: . . . *vidi, con-*
tractavi, mensuravi.

Ut, quid subfit, elucescat clarius,
 consultum duximus, totam hic recita-
 re historiam curationis, quam *Stör-*
ckius habet in libello secundo a pag.
 262. ad 277. quæ sic incipit.

„ Dominus *Sylvester O Hebir* ce-
 „ leberrimus Pragensis Medicus me
 „ de casu sequenti consuluit.

„ Matrona, 21. annum agens,
 „ Scirrhum ab aliquot annis in mam-
 „ ma dextra advertit, & quum nec
 „ dolorem, nec ullum incommodum
 „ hiece tumor produxit, nullum ap-
 „ plicuit remedium. Novem abhinc
 „ mensibus inivit matrimonium, va-
 „ ria confecit itinera; concepit.

„ Mamma tunc cœpit intumesce-
 „ re; fiebat durior; accessit dolor;
 „ naturalis mutabatur color; intu-
 „ muerunt venæ; noctes factæ sunt
 „ infomnes.

„Remedia externe applicata mam-
mam semper pejorem fecerunt.

„ Multi medici & chirurgi, qui
hanc ægram viderunt, de ejus vi-
ta actum esse prædicebant, vetue-
runtque omnem remedii applica-
tionem; probe gnari his cancrum
adhuc occultum aperiri, & tandem
adferri mortem.

„ Hoc in statu ægra offerrebat
celeberrimo O Hebir.

„ Quoniam autem gravida fuit,
noluit quoque sine consilio *Cicu-
tam* tentare.

„ Hinc hac super re mihi scripsit.

„ Vidi ego in pluribus gravidis
Cicutam optimo cum effectu & sine
omni noxa exhiberi, unde suasi,
ut Celeberrimus vir in hoc quo-
que casu eam tentaret.

„ Dignabatur meum sequi confi-
lium, & postea sequentem episto-
lam ad me dedit:

„ Dignitas rei postularet quidem,
„ ut accuratius absolveretur historia
„ morbi illius, de quo tecum egi in
„ litteris die 27. Julii ultimo elapsi
„ ad te datis.

„ At mihi omnis occasio minutio-
„ ris instituendæ indaginis abrepta est
„ per numerum aliorum periclitan-
„ tium, qui sese curæ meæ subjece-
„ runt, & ob distantiam loci, qua
„ ab Urbe separabatur Illust. illa
„ persona.

„ Hinc non ægre feres, si votis
„ tuis iusto minus correspondere va-
„ lens, rem integram rarioribus ob-
„ servationibus expedivero.

„ Percepta mente tua, mihi ante
„ tres menses transmissa, consilium
„ mutavi, & ad normam positam cu-
„ ram accessi exhibendo pilulas duas,
„ granorum binorum, de *Cicuta* ma-
„ ne & vesperi.

„ Dumque sine sensibili effectu
„ hanc administrandi methodum pro-
„ trahi viderim, duplicari dosin iussi,
„ continuavique.

„ Quod per plures hebdomadas
„ factum est; at incasso huc usque
„ molimine, imo in deterius jam &
„ præcipiti passu ruebant cuncta; tu-
„ mor, durities increverunt; acces-
„ fere dolores enormes; color livi-
„ dus, vel plus in nigredinem ten-
„ dens, verbo: quidquid cancerum
„ occultum manifeste designaret, il-
„ lud omne hic aderat.

„ In ancipiti hoc stadio nil consul-
„ tius fieri posse putabam, quam ut
„ augerentur doses.

„ Quare effeci, ut qualibet die
„ absumerentur Extracti Cicutæ gra-
„ na viginti quatuor: ut sedulo ad-
„ moverentur parti affectæ fomenta
„ cum eadem Cicuta parata.

Hæc

„ Hæc omnia quotidie repeteban-
tur per mensem & ultra.

„ Redeunti denuo mihi, quinta
jam fere expleta septimana, en!
hæc fuit, quæ sese obtulit rerum
facies.

„ Mammæ ingens moles quadru-
plo minor conspicitur, quam dum
digitis contrecto, in plurima divi-
sam tubercula invenio.

„ Color ater in album & natura-
lem conversus est; de dolore vix
conqueritur, quodque in hac pra-
xi dignum forte notatu est: Hæ-
morrhoidalem fluxum copiosum
commode sustinuit sine ullo virium
lapsu.

„ Palam ego de incomparabili Ci-
cutæ effectu convictus, nil pror-
sus vel addidi vel detraxi, at eodem
tramite insistendo curam ultra feli-
citer perficiendam pronuncio &c.
&c.

F

„ Illustr. hæc Matrōna jam sese
„ accingit ad iter Viennam facien-
„ dum, ubi viva voce hæc cuncta
„ confirmata senties.

„ Ex itinere & curruum succussu
„ mamma iterum paulo pejor fuit.

„ Unde ægra quam primum Vien-
„ nam venit, me fecit advocari.

„ Inveni mammam duobus pugnis
„ fere æqualem, duram, hinc inde
„ purpuream, non tamen valde do-
„ lentem.

Venæ autem fuerunt varicosæ, in-
terim ægra habuit vires bonas,

„ Suasi, ut fomentum ex Cicuta
„ continuo applicaretur; ut ægra in
„ lecto quiesceret, & assumeret quo-
„ tidie grana viginti quatuor extra-
„ cti Cicutæ.

„ Hæc omnia lubentissimo animo
„ ad amussim fiebant, & mamma in-
„ ter paucos dies habuit colorem
„ naturalem; fuit mollior, mobilior,
„ minor.

„ Graviditatis signa erant optima,
„ & in toto naturæ opere nil muta-
„ tum inveniebatur.

„ Mamma fere quotidie in me-
„ liori statu deprehensa est.

„ Tertia septimana, qua hæc ægra
„ Viennæ fuit, finiebatur gravidita-
„ tis terminus; instabat partus, &
„ prodiit filia sana, pinguis, pulchra.

„ Omnium animi erant curiosi &
„ cupidi videndi: an non tenellæ in-
„ fanti diuturnus *Cicutæ* usus no-
„ cuisset.

„ Verum bona prædixi; bona
„ omnia inveniebantur.

„ Sub partu tamen mamma paulo
„ rudius tractata cœpit iterum dole-
„ re, & postero die rubuit, intumuit-
„ que in molem ingentem; tandem
„ purpurea fuit, dein livuit, & ele-
„ vabatur in tubera, transfudavit fe-
„ rum acre, erodens, & merito ti-
„ mebatur cutim tenerrimam esse

„ rumpendam, oriturumque cancrum
„ pessimum apertum.

„ Dolor magnus sese ex mamma
„ per humerum & totum brachium
„ dextrum extendit.

„ Primis duobus puerperii diebus
„ agra nec externe nec interne cicutam
„ applicuit. Lochia optime fluxe-
„ runt.

„ Tertio die urgentibus nimium
„ malis in mamma symptomatibus,
„ cataplasma ex Cicuta appositum
„ fuit.

„ Dolores inde brevi mitigaban-
„ tur, & lividus color eo statim die
„ dissipatus est, durities tamen &
„ mammæ moles ingens manserunt,
„ neque mutata sunt tubera, quæ
„ rupturam minitabantur.

„ Noctu denique cataplasma ex
„ Cicuta sedulo continuatum fuit.

„ Quarto die mansit in eodem sta-
„ tu; dolores fuerunt vehementio-
„ res.

„ Quinto die mane & vesperi æ-
„ gra jam iterum pilulas quinque, gra-
„ norum duorum, assumpsit.

„ Dolores multum minuebantur,
„ & quædam tubera subsederunt, &
„ illud acre, quod per cutim transsu-
„ davit & rofit, vix amplius adver-
„ tebatur.

„ Sexto die omnia iterum paulo
„ meliora fuerunt.

„ Septimo die jam grana viginti
„ quatuor de extracto assumpsit, &
„ cataplasma de Cicuta, quamvis
„ odorem ingratum sparserit, ægra
„ tamen (vifo bono effectu) summa
„ cum patientia applicuit; tulit.

„ Omnia puerperii negotia optime
„ processerunt, infans quoque sanif-
„ sima fuit; omni quarto quintove
„ die dosin pilularum auximus.

„ Spatio trium septimanarum usu
„ cataplasmatæ & extracti Cicutæ

„ mamma ad magnitudinem pugni vi-
„ rilis redigebatur.

„ Color fuit naturalis, cessavit
„ omnis dolor, ægra habuit vires;
„ potuit brachium sat libere movere.

„ Incipiente quarta septimana jam
„ dabatur quotidie drachma integra
„ extracti Cicutæ, & ægra quamvis
„ tenella & valde sensibilis nullam in-
„ de molestiam advertit & bene se
„ habuit.

„ Hac ratione optime finiebatur
„ puerperium, & finito puerperio,
„ in mamma superfuit durities adhuc
„ scirrhusa magnitudine nucis juglan-
„ dis, hæc autem erat mobilis & in
„ omnem partem volubilis.

„ Reliquum, quod circa hanc mo-
„ leculam adhuc præternaturale re-
„ manfit, nequaquam durum, sed pa-
„ staceum fuit.

„ Hæc Matrona optime se habuit,
„ vires bonas recuperavit; appetiit;
„ bene dormivit.

„ Sensim assumpsit quatuor scrupulos extracti Cicutæ quotidie, & cataplasma ex Cicutâ tota nocte & tempore matutino sedulo applicatum fuit, post meridiem autem negligebatur, quoniam hæc matrona in liberum aërem motionis gratia se contulit, & in consortio hominum fuit, qui odorem ingratum ferre non poterant.

„ Et amavi id, ut sensim viderem, quomodo mamma se haberet sine cataplasmate.

„ Vidi autem inde nil mali oriri.

„ Decima septimana mammæ molles fuit admodum exigua, illud autem tuberculum scirrhosum fere immutatum perstitit.

„ Nihilominus tamen & hoc sensim inæquale & fibrosum fiebat, quod spem dedit, fore, ut suscessu temporis & usu Cicutæ integre solveretur.

„ Separatæ tales glandulosa por-
„ tiones scirrhusa admodum lente
„ quandoque dissipantur ; pertinaci
„ tamen usu funduntur & evanescent,
„ & quum mobilia sint, si præter omnem
„ spem remediis non obedirent, ar-
„ te possent enucleari, dum necessi-
„ tas exigeret.

„ Hæc matrona menstruum fluxum
„ post puerperium debita copia &
„ citra omnem molestiam iterum ha-
„ buit ; sana fuit, & brachio lateris
„ affecti, quod alias debile & ad
„ longiorem motum ineptum erat,
„ uti optime potuit, exiit in liberum
„ aërem, varios exercuit motus, nil
„ mali inde in mamma sensit.

„ Maritus vi sui officii tunc coge-
„ batur iter sat longinquum suscipere
„ tempore adhuc frigido, aspero.

„ Optavit, ut uxor (quæ omni
„ amore & veneratione est dignissi-
„ ma) secum esset.

„ Amici omnes & omnes noti ,
„ præfertim autem mulierculæ quot
„ enim tales , tot medicastræ hoc
„ iter optimæ huic matronæ dissuase-
„ runt.

„ Ego autem , consideratis omni-
„ bus : putavi iter non posse nocere ;
„ hinc neglectis objectionibus
„ (talibus enim si medicus obaudit
„ martyr & mancipium est, suasi, ma-
„ ritum comitaretur.

„ Perficiebatur iter felicissime ,
„ pervenerunt ambo ad locum con-
„ stitutum , fruentes sanitate perfe-
„ cta.

„ Mammæ nihil mali , nihil boni
„ contigit , manserunt omnia in eo-
„ dem statu.

„ Nunc usum Cicutæ tum inter-
„ num tum externum continuat , hinc
„ nullus dubito , fore , ut id quod su-
„ pereft , integre quoque solvatur.

„ Durante puerperio curam hujus
„ matronæ gessit Clarissimus ac Ma-
„ gnificus Archiater *Kestler*.

„ Primum autem periculum, pri-
„ mas, & maximas cancri minas per-
„ tinaci *Cicutæ* usu superavit celeb.
„ medicus Pragensis sylvester *O He-*
„ *hir*; huic igitur maxime laudes &
„ grates debentur.

„ Etenim certo certius hoc malo
„ mater & infans fuissent interemptæ,
„ si vagorum hominum & medicastro-
„ rum consiliis, quæ innumera fere
„ fuerunt, aures & mentem dedissent.

„ Infans jam septimum agens men-
„ sem adhuc sanissima est.

„ An igitur inde non patet *Cicu-*
„ *tam* esse remedium innocentissi-
„ mum, neque nocere gravidis, ne-
„ que tenerrimis embryonibus.

Sic se habent *Störckii* verba.

An hæc adeo *ovantem* curationis
historiam referunt, ubi tamen *Stör-*

ckius non sibi sed celeb. O *Hehir* curæ laudes, ut meretur, attribuit?

Nobilissima hæc Matrona usa dein est adhuc *Cicutæ* extracto, sed inde prorsus nullam amplius mutationem advertit in tumore relicto: interim nullum inde incommodum habuit, conciebat varia itinera; saltando & equitando sese exercuit, & perfecte sana fuit, donec ex aëris injuriis incidisset in febrem catarrhalem, junctam cum *Tussi* vehementi.

Post hunc morbum cœperunt relicti tumoris circumferentiæ iterum turgere, nec mirum: cum tussis fuerit violenta.

Metuens, ne prius malum rediret, maluit ægra generosissima, ut pertinax hæc portio cultro abscinderetur.

Hoc dexterrime præstitit doctissimus *Brambilla*, tunc temporis *Lasciani* Regiminis chirurgus.

Agitur nunc tantum: an *Haenius* verum dicat, dum scribit: paulo post *cancrum* admodum malignum rediisse, quem se vidisse, contrectasse, mensurasse ait. Sed & nos vidimus, & contrectavimus hanc resectam mammarum portionem, cujus cutis erat integra & naturalis coloris, nec invenimus vel minimam *cancri* notam. Sed nostra fides apud *Haenium* flocci penditur. Videamus ergo, an dexterrimus operator *Brambilla* asserat mammam fuisse *cancrosam* ante operationem, & ideo debuisse fieri amputationem.

En ejus verba!

Ego infra scriptus testor, quod portio, quam ex mamma Illustrissimæ Comitissæ N. N. Dresdæ die 17. Mensis Augusti 1761. excidi, quamque Viennam misi, nequaquam fuerit CANCROSA; sed inceperit iterum relicta adhuc Scirrhusu portio post febrem catarrhalem & vehementem tussim mole augeri; unde ipsa

ægra rogavit, territa priori periculo
(& medici atque chirurgi in consiliis
præsentes id consultum crediderunt) ut
ferro auferretur, ne prius forsam malum
rediret.

Curata est felicissime hæc ægra Illu-
strissima, quæ toties mihi facta est, quod
ingens ex usu Cicutæ emolumentum ha-
buerit, & quod a cachexia, qua a te-
neris laboravit, integre liberata esset.

Dabam Vienna 25. Januarii 1766.

Joan. Alex. BRAMBILLA.

S. C. R. Maj. personæ Chirurgus.

Ubine est ille cancer adeo malignus,
quem Haenius vidit, contrectavit, &
mensuravit?

Jam Te rogamus, optime Tralles!
an ullam fidem mereatur Haenius?
credimus, quod quemlibet puderet
etiam juvenem, dum turpis adeo men-
dacii tam manifeste convinceretur.

Haenius dicit, Cicutarios mentiri
cancros: ex his autem patet eviden-

ter *Haenium* illud ipsum delictum committere, cujus alios inculcat.

Patet & hinc, quam egregie caleat *Haenius* tumorum doctrinam, quamque perspicax fit in iis dignoscendis magnus *jaclator*.

Post biennium dixit *Haenius* foemina nunquam laborasse cancro, quem tamen se vidisse testabatur ipsi *Illust. noster Praeses*, & quem *Haenius* non viderat unquam.

Abcissam in hac nobilissima aegra portionem mammæ *Haenius* vidit, contrectavit, mensuravit, & dixit esse malignum cancerum, ubi tamen nec umbra cancri aderat.

En novum fidei *Haenianæ* exemplum.

Pag. 31. dicit *Haenius*, quod *Bella Donna* Ichorem in pus convertat.

Si hoc a *Cicuta* fiat, naturæ opus appellat.

Ipfemet *Haenius* vidit fub ufu *Cicutæ* pus ex *Ichore* fieri, fed non tam frequenter id obfervavit, quam alii, & ideo hoc penitus negat.

Quod de *Bella Donna* fcribit in fuo fecundo tomo *Rationis* medendi *Haenius*, illud quoque falſum eſt, quod alia occaſione demonſtrabimus; nam *Diaria* habemus.

Pag. 41. habet *Haenius* - - *de animi aut levioris aut perverſi hominibus, qui, quo aut placeant aut altius promoveantur, caſus ſubornent, hic ſermonem facere non convenit.*

Has calumnias refutare nolumus hic loci, eas interea ſilentio prætermittimus; rogamus tamen *Haenium*, velit nobis dicere: an etiam illi, qui in *Gallia* laudant & laudarunt *Cicutam*, ejuſque tot bonos effectus publico communicarunt (vid. *Diaria Gallica* ſcripſerint, ut nobis *placeant*, & hic *Vienæ* altius *promoveantur*.

Boni quoque casus ex Anglia leguntur, quidne illi petunt? ad quale munus volunt promoveri illi, qui in Hæspania bonos effectus & pulchras *Cicuta* factas curationes subornaverunt? (vide *Casimiri Gomezii Ortegæ commentarium de Cicuta impressum Madriti cum superiorum licentia 1763*) Et quidnam solvemus *Helvetis* pro suis de *Cicuta* felicibus casibus (vid. *Abhandlung der Naturforschenden Gesellschaft zu Zürich zweyter Band 1764. a pag. 420. ad 506.*) Placet nobis plurimum *Georgius Hudemann*, qui *Helmstadii* dissertationem de *Cicuta* scripsit, pulcherrimos narrat casus & pag. 27 suæ dissertationis dicit: *Quanam vero ratione Cicuta tam admirabiles edat effectus, & in intimos nostri corporis recessus penetret, me nescire publice fateor, nec fateri erubescio. Sufficit tot experimenta, tot tentamina, quibus excellentissimæ Cicutæ virtus est ad-*
serta

ferta, omni adverfariorum exceptione esse majora. Paucis, tantummodo addere liceat, Præfidem noſtrum PETRUM IMMANUELEM HARTMANNUM ſeptuaginta quinque ægrotis ſingulis vario, graviffimo, rebelli que morbo laborantibus exhibuiſſe Cicutam: in quibus ſexaginta duobus perfectam reddidit ſanitatem; tredecim non relevavit; nocuit nemini. Ab, bone Deus! quantæ eſſet ſtultitiæ, ex omni parte abſolutum & pancheſtum requirere medicamentum.

Dic, oramus te, *Haeni!* qua ratione remuneremur celeb. *Præfidem Hartmannum?* Quid faciendum ex Domino *Hudemann?* nam placet uterque, uterque laudat & probat *Cicutam.* Sunt & Itali, qui *Cicutam* ob bonos ſuos effectus, quos viderunt, laudant; an vis videre *Haeni* litteras *Neapolis* miſſas? quæ bonas ex *Cicuta* curationes enarrant?

Hoc momento, dum hæc scribimus, adfertur nobis novissimus de Cicuta Tractatus, cui titulus est: *Saggio degli effetti della Cicuta*, DANTON-MARIA RIPAMONTI medico Milanese 1766 in Milano

Pulcherrimæ ibi curationes Cicutæ factæ leguntur: exulceratum cancrum perfecte curatum ope Cicutæ plures medici fide dignissimi testantur: habetur & ibi ægotantis nomen & habitatio

Tibi tanto magis obstringimur doctissime Ripamonti, quod tempore adeo opportuno opusculum tuum nobis miseris.

Ad quam dignitatem extollemus eos, qui in Saxonia efficaciam Cicutæ experti sunt? (vid. opera doctissimi Rumpelt) Quale promissum *lippsenses* medicos impulit, ut scriberent sequentia volum. XI. part. II. *Comment. de rebus in scientia naturali & medicina gestis.* pag. 240.

Insignem omnino quidem laudem meretur Illust. author pro singulari illo studio, quod novis inventendis remediis impendit. Interim, si dicendum est, quam de his jam recensitis nostram esse velimus sententiam, fatemur, a Cicutæ usu quam maxime egregios vidisse nos effectus in scrophulosis potissimum, aliisque glandularum tumoribus inveteratis, scirrhis, quin & cancris; adeo ut ejus usu in praxi clinica nequam cavere nos posse arbitremur; quod reliqua vero attinget remedia, ea non crebro satis in usum vocavimus, ut certi aliquid de iis pronunciate possimus &c.

Vix credimus Haenium adeo inhumanum esse, ut hos omnes viros dicat levis aut perversi animi homines.

Ridiculum est dum Haenius militis curam pag. 48. in sua epist. ad Tralles vel sponte vel ex mala Diæta notæ diarrhææ adscribit.

Cicutam tuto dari posse, & nemini nocere unquam, si rite exhibeatur, demonstratum jam omnibus est; & fatentur etiam ii, qui bonos effectus non observarunt, *Cicutam* faltem non nocuisse. Fraudulentis igitur *Haenianis* objectionibus, si hoc ex puncto responderemus, inutile foret & superfluum; alia quoque inania ex eadem ratione sicco pede præterimus.

Sed obstupescimus, & nostra horror membra pervadit, dum turpe, insolens, & impium *Haenii* mendacium legimus in sua *Epist.* pag. 61. ubi habet.

Quum enim principio ægre ferretur, me mammae tumorem mobilem eumque in corpore unicum enucleando curasse, ac si Cicutam sua privare gloria intendissem, deinceps debui omnes ejusmodi feminas Cicutam tractare, pereuntesque Cicutam videre, quas ferro alioquin sanas integrasque conservaturus fuisset &c.

Imprimis falsissimum est, quod quis ægre tulerit ab *Haenio* tumorem enucleatum fuisse; nam & id fecerunt & faciunt adhuc *Cicutæ* patroni, dum vident tales tumores remediis dispelli non posse.

Sed *Haenium* hic non dimittimus, provocamus eum coram toto litterato orbe, ut edicat (si honestum virum non exuit penitus) quisne ille fuerit, qui ipsi crudele adeo, & horrendum dederit mandatum, ut omnes ejusmodi ægras *Cicuta* tractaret deinceps, & *Cicuta* pereuntes videret.

Antua, o pie *Heros Haeni*! tenella conscientiola permisisset, ut iniquum tale mandatum executus fuisses?

Scis autem *Haeni*, tibi dare mandata in rebus medicis neminem posse præter *Illust. nostrum Præsidentem*.

An eum igitur tanti facinoris accusas? ubine debita animi tui devotissimi gratitudo erga *Præsidentem*, erga *Præ-*

fidem nostrum dicimus, cui omnem honorem, omne fortunium, omnem, quam occupas, dignitatem debes?

Edic, *Haeni*, an nefandum adeo mandatum tibi fuerit injunctum.

Multa dein adhuc promittis *Haeni*! eodem in textu dicendo: *quas ferro alioquin sanas & integras conservaturus fuisset.*

An tuum tibi ferrum adeo felix fit, ut eo *integras sanasque* conserves, paulisper disquiremus.

Negare non potes, *Haeni*, quod pluribus foeminis cancro exulcerato mammæ laborantibus (quæ *Cicuta* nunquam utebantur) in tuo nosocomio pratico ferro tuo abstuleris *cancrum*; tuque *Haeni*, earum curam gessisti, tuque novisti optime, quod omnibus longe pejor redierit *cancer*, quodque omnes miserrime interierint, licet in una alterave *cancri* amputatio a te fuisset iterata.

Recordaberis, *Haeni*, (vel si id memoria excidit, inspice notata) quod omnes hæ sceminæ pessimis symptomatibus fuerint vexatæ; quod nil ardentius quam mortem optaverint, quamvis omnem tuam artem, omnem tuam, quam adeo jactitas, curam palliativam applicueris.

Vna tantum ex iis aliquot Corticis peruvianilibras devoravit, cancer tamen semper in pejus ruit, & inter millenos cruciatus mors secuta est.

Quantum, *Haeni*, clamitasses, si hæ sceminæ vel granulum de Cicutæ extracto assumpsissent?

Vbine sunt illæ sceminæ, quas cancro laborantes ferro tuo integras sanasque servasti?

An fors ferrum tuum candens meliores præstat effectus *Haeni*?

Verum binis *Cranium*, ut faceres experimenta, uffisti, & hos binos intra triduum INTERFECISTI.

Störckius in faciendis experimentis longe prudentius agit; is sua tentat in animali vili; dum huic non nocent, ipsemet parva dosi sensim augenda, ea experitur in proprio corpore, & quando nil inde mali advertit, sensim ea ægris exhibet: sic nocuit nemini; neminem occidit.

Dic jam, *Haeni*, quæ experiendi methodus fit melior, an *tua?* an *Störckiana?*

Nos autem cicuta utentes longe sumus nostro ferro feliciores; nos, dum videmus *Cicutam* malum tollere non posse (nam nunquam diximus nos cicuta omnes curare) consulimus de morbi statu; conferimus summa cum attentione omnia ægrotantis symptomata, dein perquirimus nostrum remediorum Catalogum, utrum forsitan aliud esset remedium, quod adhuc cum spe & ratione tentare possemus; si nullum tale invenimus, & si

vires Ægrotantis ferant, nec aliud observetur, quod contra indicaret, operationem instituendam concludimus.

Facto hoc, adimus Illust. nostrum *Præsidentem*, explicamus ipsi totam morbi historiam, dicimus nos dedisse *Cicutam*; verum nos observasse, vel nullum, vel non sufficientem in hoc malo effectum, nosque propterea conclusisse, ut fiat operatio; interim adhuc nos ejus consilium exspectare, rogare.

Nec nos poenituit unquam; erant enim *Præsidentis* consilia nobis semper utilissima, & monuerunt nos sæpius eorum, quæ ægris fuerunt saluberrima, & nobis maxime proficua.

Si Illust. *Præsès* annuit operationi, eam quantocius instituimus, rogantes simul Illust. *Præsidentem*, ut sua præsentia nobis vellet assistere, quod & libentissime fecit, dum id ipsi per negotia sua licuit.

Hac ratione felices fumus, & toti mundo monstrare possumus ægras, quas, post usum cicutæ, ferro integras & sanas conservavimus; verum post operationem ipsis interne, & externe adhuc per longum tempus applicuimus *Cicutam*: tali modo effecimus curationem solito longe celeriore, & felicem, & omnem impedivimus recidivam.

En exempla!

Fœmina, 45. ann., fœdissimo & ingenti mammæ cancro exulcerato laboravit: dabantur ei longo tempore pillulæ ex cicuta præparatæ; verum cancer nec inde in melius, nec in pejus mutabatur.

Hinc, longi usus pertæsa, petiit ipsa, ut cultro auferretur moles cancerosa.

Celeb. Chirurgiæ Professor *Leber* hanc operationem instituit die 20. Febr. 1762.

Præsentes tunc erant Magnificus Vice-Præsides *Kestler*, Anatomiae Professor *Gasser*, expertissimus Medicus *Kestler*, Chirurgus *Mensinger*, *Gebhard*, *Walner* &c.

Amputata, spatio sex minutorum mamma cancrofa, examinabatur Coram Illust. Præsidi *Van Swieten*, inveniebaturque in ejus duritie portio ossa, quatuor pollices lata, quinque pollices longa; unde, cur Cicuta nil potuerit efficere, patet.

Brevi & felicissime curata est hæc scemina, nec amplius rediit cancer.

Catharina Achterin, 40. aliquot annorum, per 9. annos habuit cancerum immanem exulceratum in mamma sinistra, usa est sine effectu innumeris remediis, *Cicuta* dein ipsi data levamen quidem adferebat, sed curationis spem certam non fecit.

Unde, petito ab Illust. Præsidi consilio, conclusum fuit, ut fieret operatio.

Rogabatur etiam Celeb. ac Magnificus *Haenius*, ut sua praesentia operationem honorare vellet; verum is renuit dicens: *hanc operationem crudelem esse, nec licere eam instituere, cum jam & musculi pectorales & intercostales externi cancro essent arrosi, hinc se nolle spectatorem esse horrendi adeo ausus, quo intra biduum certo certius periret aegra.*

His nequaquam fuimus ab operatione deterriti, quoniam scivimus, quam fallax sit *Haenii* prognosis.

Leber hanc operationem instituit felicissime die 21. Octob. 1762. & externa dein *Cicutæ* applicatione, non tantum reditum cancri impedivit, sed & aegram perfecte curavit.

Curam vidit *Illust. Praeses*, vivit hæc foemina adhucdum, & cohabitat in eadem Domo cum *Haenio*, nec ipsi unquam cancer rediit, & est hodie dies 9. Febr. 1766. Mamma

abscissa fuit ponderis octo & dimidiæ librarum.

Comitissa Hungara P. . . . a multis annis cancro laboravit, & operationem jam semel Pofonii subivit, sed cancer iterum rediit.

Tandem petebat consilium a Magnifico Archiatro *Humelauer*; suavit is usum Cicutæ, & magna fiebat inde mutatio in melius; quædam autem portio exulcerata mansit semper in eodem statu.

Venit hæc comitissa Viennam. Petebatur consilium ab Illust. *Præside*, ab Archiatro *Humelauer*, Archiatro *Störck* & Professore *Leber*.

Conclusum fuit, ut externus internusque Cicutæ usus continuaretur adhuc per aliquot septimanas, aucta dosi extracti.

Verum vix vidimus mutationem, hinc conclusimus, ut abscinderetur pertinax canceri portio, & id ægra quoque rogavit.

Fecit & hanc operationem mense Oct. 1764. dextrimus noster *Liber* præfente Archiatro *Humelauer*, Archiatro *Störck*, aliisque Medicis, & Chirurgis; eaque successit cito & feliciter.

Curatio æque felix fuit, & Epistola data ante paucas septimanas magno cum gaudio nuntiat integram hujus comitissæ sanitatem. Portio abscissa constabat ex pluribus folliculis callosis materie fusca repletis.

An his & eam Illustrissimam Comitissam licet adnumerare, cui dextrimus *Brambilla* abscidit mammam?

Verum ante operationem cancerum non habuit; interim permittet *Hænius*, ut hic notemus, quod hæc eadem Comitissa, seu nunc Princeps, vivat adhuc sanissima, quod nunc fit Viennæ, & jam post operationem plures pepererit infantes. An ipsi Cicuta nocuit?

Quam felix igitur cancrofarum
mammarum amputatio in iis, qui ci-
cuta utebantur!

Tandem *Haenius*, deplorata sua
misera forte Pag. 62. dicit. *Vivo
nihilominus, & tranquillus Omnipoten-
tis in sinu recumbo.*

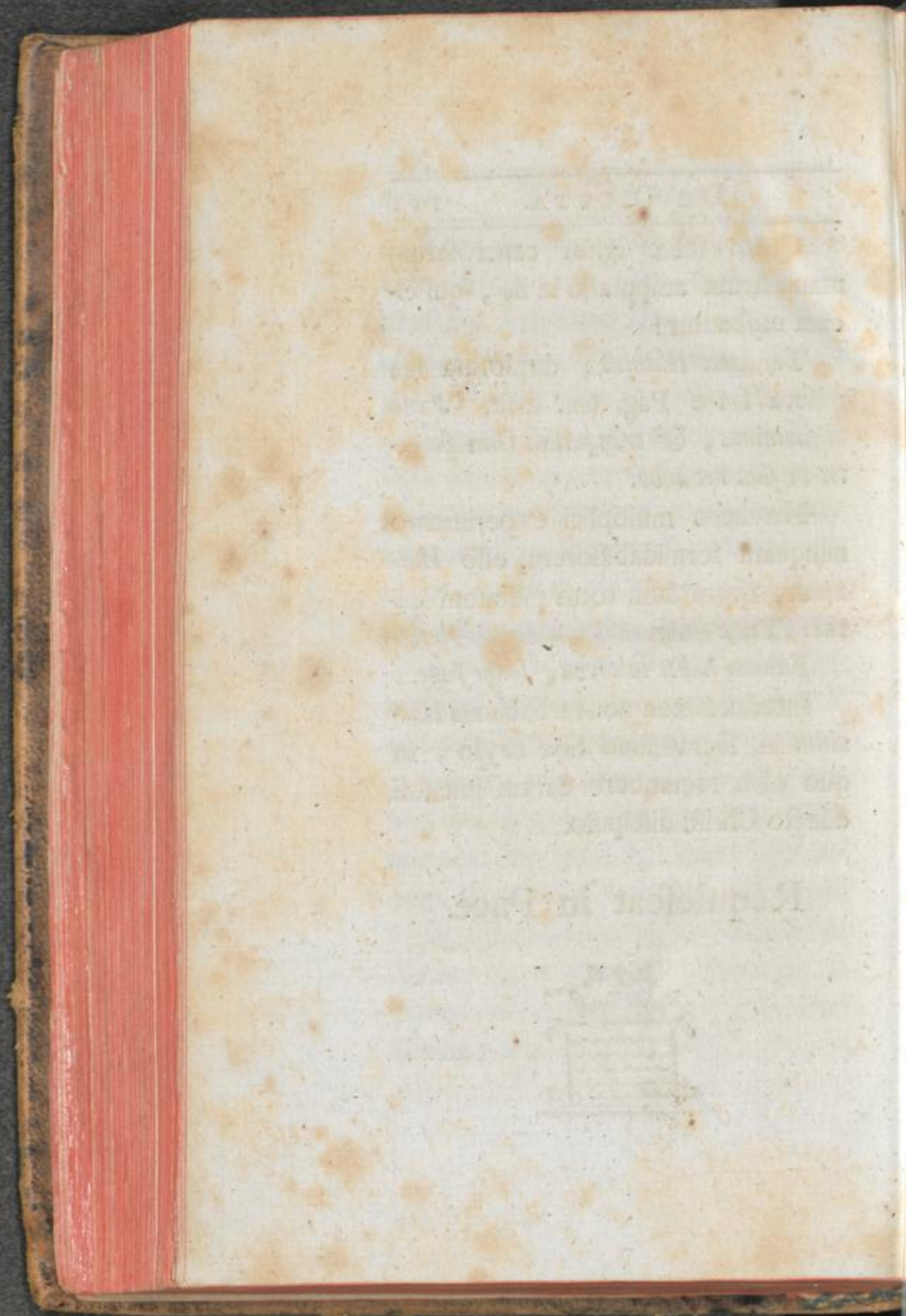
Novimus multiplici experimento
nunquam formidabiliorem esse *Hae-
nium*, quam dum totus pietatem spi-
rat: Tunc enim

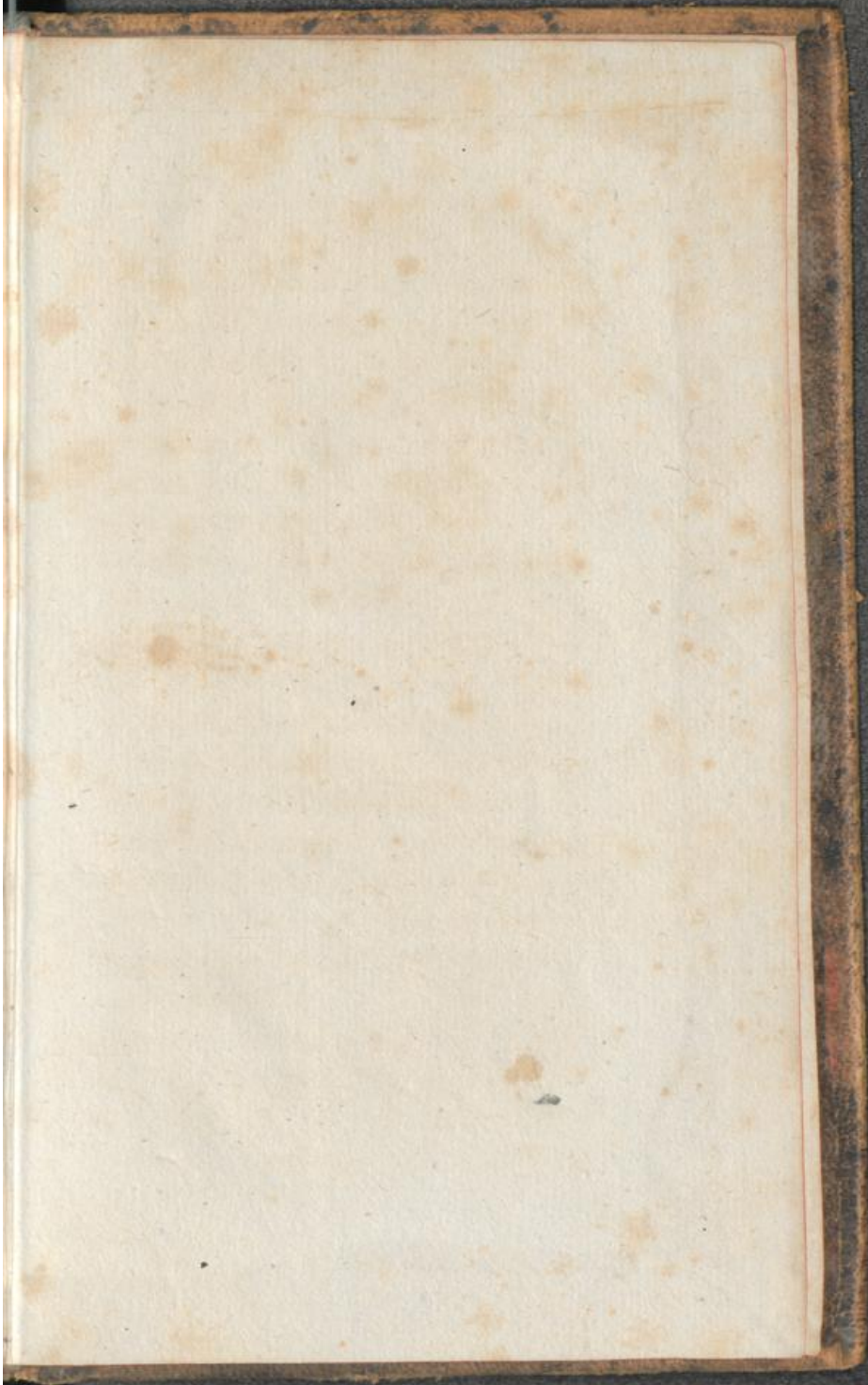
Fœnum habet in cornu, longe fuge.

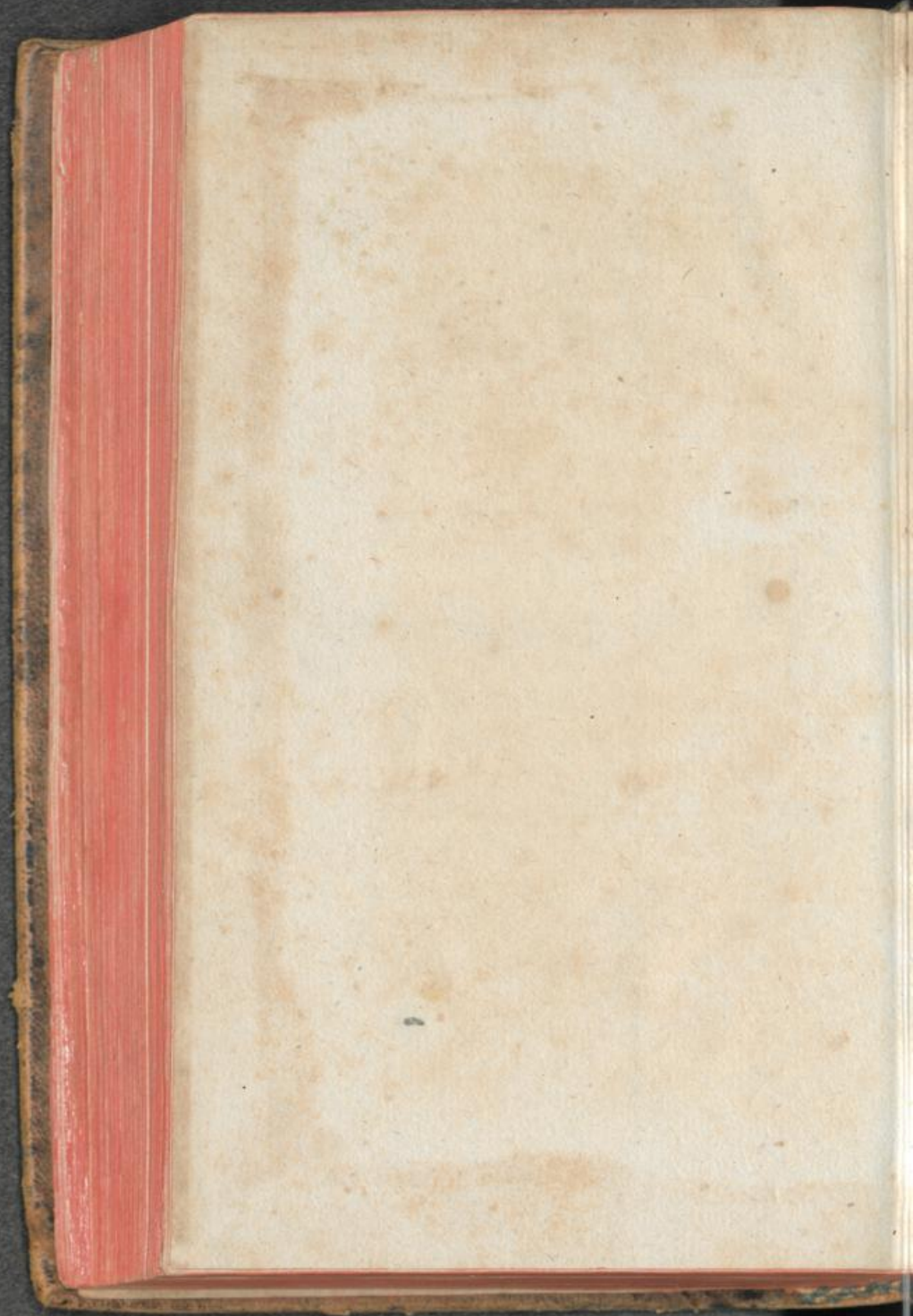
Interim tamen non turbabimus *Hae-
nium* in sacratissimo hoc azylo, in
quo olim recumbere datum fuit soli
dilecto Christi discipulo.

Requiescat in Pace.

H.

